

Таким чином, мікростраховання вносить значний вклад в соціальну безпеку і веде до скорочення бідності, являючись необхідним інструментом, який дозволяє людям з низьким рівнем доходу захистити свої фінансові, соціальні і економічні інтереси. Привабливість і цінність мікрострахових продуктів (послуг) пояснюються наступними причинами: їх простота, оптимальне співвідношення страхової премії і страхового покриття; зрозумілий процес звернення за продуктом; полегшене підтвердження збитків; обмежене число виключень з виплат; мінімальна кількість необхідних дій для отримання виплати; швидкі платежі.

Юрій КЛАПКІВ

Тернопільський національний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ЛЦЕНЗОВАНОГО СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Сучасне техногенне суспільство, що розвивається в умовах кліматичних дисбалансів, та із усвідомленням того, що сільське господарство це прибутковий бізнес, а не процес, призводять до нового сприйняття захисту стабільності даного бізнесу, навіть за умови природних чи катастрофічних явищ, вплив на які обмежений. Контролю ризиковості чи збитковості служить страхування та перестраховання сільськогосподарських ризиків, а основним генератором цієї ідеї виступає держава, адже це і продовольча безпека країни чи її регіону та певною мірою фінансова безпека агрозалежних кластерів.

У більшості країн держава надає фермерам субсидії на страхування майбутнього врожаю від погодних катаклізмів, що суттєво зменшує ризик втрати чи бодай припинення виробничої діяльності.

У незалежній Україні система агростархування із державною підтримкою функціонувала у період з 2005 року по 2008 рік. За цією системою держава відшкодовувала селянам, фермеру 50% страхової премії та 50% франшизи при страхуванні посівів. Нажаль ефективність співпраці безпосередньо аграріїв із представниками районних управлінь сільського господарства, була сумнівною для сільгоспвиробників.

Із 2009 р., систему фінансування страхування сільськогосподарських ризиків за рахунок державного бюджету було зупинено, а Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції», згідно з яким у Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» були внесені зміни і доповнення. Зокрема в п. 10.1.2 розділу III «Державне регулювання ринку страхування сільськогосподарської продукції (капітальних активів) та фонд аграрних страхових субсидій» вказано, що страхування ризиків загибелі (втрати) сільськогосподарської продукції (її частини) та капітальних активів проводиться товаровиробником сільськогосподарської продукції в добровільній формі та здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком.

Розвиток світової фінансової кризи, починаючи від 2009 року, змусив відмовитись від субсидування премій зі страхування сільськогосподарської продукції, а уряд не передбачив у бюджеті відповідні статті витрат. Подібна державна політика призвела до зменшення сум зібраних страхових премій і застрахованих площ, та навіть в цих умовах це страхування здійснювалось.

Проте у лютому 2012 року було прийнято Закон «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», який регулює відносини у сфері страхування сільськогосподарської продукції, що здійснюється з державною підтримкою, з метою захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників і спрямований на забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві, а в реально передбачає державні субсидії на страхування озимої пшениці.

З допомогою Проекту «Розвиток агростраховання в Україні» було розроблено стандартні страхові продукти для страхування озимих зернових (пшениці, жита, тритикале, ячменю), озимого

ріпаку, ярих зернових (пшениці та жита), а також кукурудзи, цукрових буряків та соняшника. Для більшого контролю за діяльністю компаній Закон передбачав створення Аграрного страхового пулу з обов'язковою участю у ньому страховиків, які отримуватимуть субсидії та здійснюватимуть даний вид страхування.

Цей же нормативно-правовий акт передбачив окрему ліцензію для ведення даного виду страхування. Перші 4 компанії, ще її отримали, а це СК «Страхові гарантії», «Домінанта», «Брокбізнес» та Українська аграрна страхова компанія, створили Аграрний страховий пул.

Заслугує уваги ідея солідарної відповідальності членів даного пулу. Певну неоднозначність трактування викликає необхідність окремої ліцензії на страхування сільськогосподарської продукції, адже не передбачається можливість страхування сільськогосподарської продукції, як майна, без дотацій держави (добровільне страхування сільськогосподарської продукції). Що певним чином є неоднозначним, страхові компанії, які до набрання чинності Закону «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» отримали ліцензію на страхування майна включно із страхуванням сільськогосподарської продукції, мають право страхувати посіви. Водночас, із 1 липня 2012 року набрали чинності зміни до закону «Про страхування», де визначено окремий вид добровільного страхування аграрної продукції.

Вітчизняний аграрний бізнес, певною мірою відчув підтримку держави, та окрім таких позитивів, деструктивним елементом є правова неоднозначність, адже страхуванням аграрних ризиків, без дотація тепер займаються і страхові компанії що мають ліцензію на страхування майна, а таких близько 15 і 4 компанії, які отримали ліцензію на здійснення страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. Хоч і передбачено відповідальність за здійснення діяльності без ліцензії, як штраф від 1 тисячі до 10 тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян, вітчизняні страховики на даному етапі формування нормативно-правової бази готові до судових врегулювань.

В сучасних ринкових та кліматичних умовах, все більше переконання у аграріїв в необхідності перерозподілу власних ризиків через фінансові механізми, а кожен рік позитивного досвіду сприяння розвитку селу та продовольчого бізнесу, в розвинених країнах, через систему субсидювання страхових платежів наблизив вітчизняну нормативно правову базу до Європейських стандартів. Заразом з тим, певні побоювання викликають неоднозначності трактування, ліцензування, солідарної відповідальності, та незначної кількості залучених страхових компаній.

Розвиток сільського господарства є ключовим пріоритетом нашої держави, яка повинна створити такі системи страхування сільськогосподарських ризиків, які сприятимуть розвитку прозорості та середовищу партнерства між державним і приватним сектором, що допомагатиме взаємному обміну знаннями та інформацією поміж усіма зацікавленими сторонами та дозволить поширити і уніфікувати дане страхування.

Ольга КОБИЛЕЦЬКА

Одеський національний економічний університет

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Місцеві фінанси притаманні всім фінансовим системам зарубіжних країн, їх активно використовують як один з найефективніших інструментів для регулювання соціально-політичного ладу та фінансово-економічної ситуації в державі.

Головною передумовою взагалі функціонування місцевих фінансів є ті функції, що покладаються на місцеві органи влади, від їх переліку залежить роль і значення місцевих фінансів у фінансовій системі держави. Видатки є точним відображенням функцій та завдань, що покладаються на місцеву владу та є причиною утворення доходів цих органів влади.

За часи здобуття Україною незалежності процес відродження місцевих фінансів досі супроводжується цілим комплексом теоретичних та практичних проблем у напрямках розмежування функцій та завдань між центром та місцевими рівнями влади, хронічної нестачі грошей на виконання цих завдань, неефективний перерозподіл коштів між територіями, централізація фінансових ресурсів, незацікавленість суб'єктів системи місцевих фінансів у нарощуванні своїх доходів. Тобто ключовим питанням є недостатність фінансових ресурсів, які уособлюють економічну самостійність місцевих органів влади, сприяють розвитку інфраструктури, активізують господарську діяльність.

Джерелом доходів переважно виступає ВВП, а також національне багатство (через механізм приватизації об'єктів державної та муніципальної власності), в процесі їх розподілу та перерозподілу формуються доходи централізованих фондів (державного та місцевих бюджетів) на безповоротній і безоплатній основі, які дають можливість проводити єдину фінансову політику, забезпечувати перерозподіл коштів на користь пріоритетних галузей економіки, задовольняти потреби соціальної сфери, сприяти прискоренню науково-технічного прогресу та багато іншого.

Щоб сформувати централізовані фонди, суб'єкти управління цими фондами використовують методи централізації грошових коштів. Метод з грецької означає шлях до будь-чого. У самому загальному значенні – спосіб досягнення мети, визначеним чином упорядкована діяльність [1, с. 26].

Методами формування доходів місцевих бюджетів України виступає: податковий, неподатковий, трансфертний та від залучення позичок, аналіз їх структури та динаміки виявив наступні недоліки:

- питома вага місцевих податків та зборів, що встановлюється місцевими органами влади не відіграє ролі у формуванні фінансової бази місцевих бюджетів, бо частка від них складає лише – 1,4% до загалу;
- діючий механізм формування доходної частини залежить від центрального уряду (трансфертна залежність сягає половини доходів 51,2%), частка фінансової допомоги у вигляді дотацій складає більше 25%, що є свідченням надмірної централізації повноважень та ресурсів;
- ступінь залежності доходної частини місцевих бюджетів завелика від такого джерела як податок з доходів фізичних осіб (32,2%), тобто податковий метод централізації доходів є превалюючим;
- перерозподіл ВВП через місцеві бюджети (без врахування міжбюджетних трансфертів) має регресивний показник (1997-13,0% до 7,4% у 2011 році), що вказує на низький рівень розвитку місцевих бюджетів, а тому неможливість приймати участь місцевих органів влади у розв'язанні актуальних проблем розвитку не тільки своїх територій, а й держави в цілому;
- співвідношення таких методів як податкових і неподаткових доходів місцевих бюджетів не відповідає стандартам побудови місцевого самоврядування, порівняно із зарубіжними країнами (дуже великий розрив – в середньому 30 пунктів), що свідчить про неефективне управління та нецільове використання коштів, майна та інших місцевих ресурсів, а також кризу комунальної інфраструктури.

В результаті це призвело до:

- високої централізації повноважень та ресурсів;
- економічної неспроможності переважної більшості територіальних громад, органів місцевого самоврядування щодо здійснення власних і делегованих повноважень.

Аналіз показав, що стан справ з наявними фінансовими ресурсами місцевих бюджетів не дозволяє органам місцевого самоврядування самостійно (без державної підтримки) утримувати комунальні бюджетні установи, житлово-комунальне господарство, здійснювати витрати на місцеві соціальні програми та надавати громадські послуги. За цих умов постає необхідність у проведенні в державі широкомасштабних реформ, направлених на надання місцевим органам влади фінансової автономії у межах законодавства, створення надійної, раціональної системи фінансових відносин між різними рівнями держави та становлення інституту самостійних місцевих бюджетів.

Література

1. Волохова І. С. *Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку* / І. С. Волохова - Одеса: Атлант, 2010.- С.234.

Олег КОВАЛЬ

Тернопільський національний економічний університет

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах роль освіти постійно зростає, вона стає необхідною умовою добробуту як окремої людини, так і суспільства в цілому. Система освіти збагачує людей знаннями, забезпечує загальну і професійну підготовку висококваліфікованих кадрів, перетворення інтелектуального потенціалу у інтелектуальний капітал. Адже освіта дає професійну підготовку, визначає характер діяльності людини, спосіб її життя, тобто зумовлює культуру споживання інноваційних товарів. А оскільки в сучасних умовах професійна перепідготовка, підвищення кваліфікації людини триває протягом всього її життя, то освіта є могутнім фактором інноваційного розвитку економіки. Розвинуті країни надають освіті не лише виключно національного, а й світового значення. Вони розробляють і широко впроваджують міжнародні освітянські проекти, які створюють базу для формування майбутнього наукового потенціалу [1, с. 90-91].

Освіта є і повинна залишатись одним із найвищих національних пріоритетів. Від її всебічного розвитку залежить примноження наукового та інтелектуального потенціалів. Для цього мають бути забезпечені однакові (і з кожним роком дедалі ширші) можливості в отриманні якісної освіти незалежно від доходів та матеріального стану. Держава має забезпечити доступність освіти для кожної людини незалежно від її соціального чи матеріального статусу. Через це в усьому світі держава й далі відіграє головну роль у фінансуванні освітньої галузі [2, с. 50].

На розвиток системи освіти в Україні спрямовуються значні матеріальні та фінансові ресурси. Головним джерелом фінансування освіти є державний та місцеві бюджети. Система освіти в нашій країні є єдиним комплексом послідовно пов'язаних між собою ланок виховання і навчання: дошкільне виховання, загальна середня освіта, позашкільне виховання, професійно-технічне навчання, середня спеціальна і вища освіта. Це закріплено в Законі України «Про освіту», прийнятому 23 травня 1991 року та у змінах і доповненнях від 23 березня 1996 року.

Видатки на освіту здійснюються за такими групами закладів і заходів:

- 1) дошкільна освіта;
- 2) загальна середня освіта;
- 3) заклади освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації;
- 4) позашкільна освіта;
- 5) професійно-технічна освіта;
- 6) вища освіта;
- 7) післядипломна освіта;
- 8) інші заклади та заходи в галузі освіти [3, с. 464-466].

Аналіз видатків на освітню галузь дозволяє стверджувати, що протягом останніх років у нашій державі видатки на освіту змінювалися в абсолютному і у відносному значенні. Видатки Зведеного бюджету України на освіту можна простежити в таблиці 1.

Таблиця 1

Видатки Зведеного бюджету України на освіту у 2008-2011 рр., у % від загальної суми видатків [4]

Роки	Видатки зведеного бюджету на освіту (тис. грн.)	% від загальних видатків
2008	60959371,3	19,71
2009	66773557,9	21,72
2010	79826045,3	21,12
2011	86253554,8	20,69

*Наводяться дані видатків на освіту разом по загальному та спеціальному фондам.

Дані таблиці свідчать, що бюджетні видатки на освіту протягом 2008-2011 рр. у відносному значенні знизилися від 21,72% до 20,69%. Але говорячи про абсолютні показники, то тут спостерігалось зростання видатків на освіту. Так, у 2008 році видатки склали 60959371,3 тис. грн., у 2009 – 66773557,9 тис. грн., у 2010 – 79826045,3 тис. грн., у 2011 – 86253554,8 тис. грн. Це позитивний фактор для економічного стану держави та розвитку освіти, але вони нижчі ніж в країнах Європи. Динаміку бюджетного фінансування освіти у відсотках до загальної суми видатків можна простежити на рис. 1.

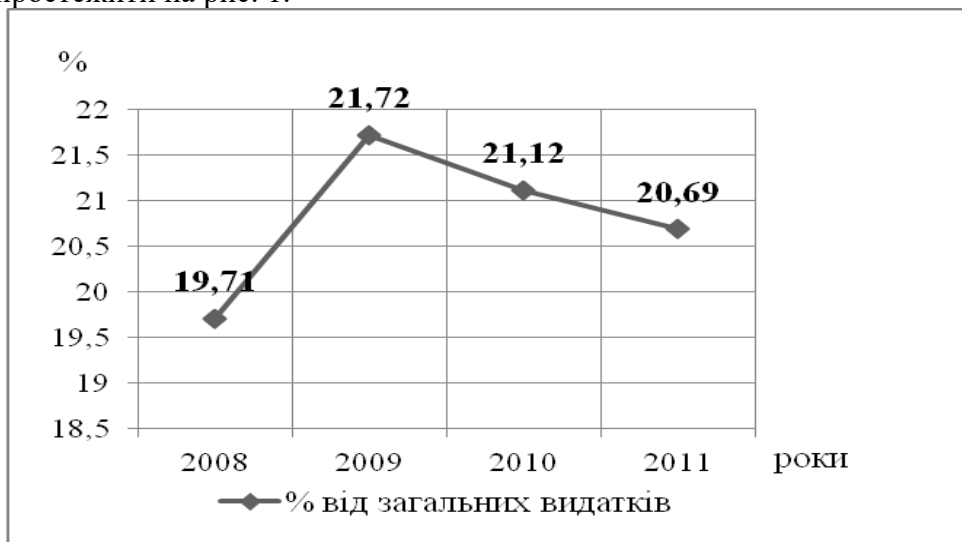

Рис. 1. Динаміка бюджетного фінансування освіти у % до загальної суми видатків Зведеного бюджету [4].

Отже, проаналізувавши динаміку бюджетного фінансування освіти, можна стверджувати, що видатки Зведеного бюджету на освіту за останні роки мають тенденцію до зростання. Це, безумовно, позитивний фактор як для розвитку освіти так і для економічного стану держави.

Ефективність діяльності будь-якої системи, і освіта тут не виключення, певною мірою залежить від обсягів фінансування. Бюджетне фінансування освіти стає все більш актуальним. В суспільстві стає пріоритетним чітке усвідомлення того, що освіта – це сфера здійснення соціально-економічних інвестицій, що мають надзвичайно важливе значення для забезпечення сталого розвитку суспільства [5, с. 128-129].

Можна запропонувати наступні заходи щодо збільшення бюджетного фінансування освіти:

- політика у галузі освіти має формуватися виходячи з вітчизняних традицій і соціально-економічної доцільності;
- держава повинна збільшити бюджетні видатки на освітянські програми;
- запровадити збільшений норматив при плануванні видатків на утримання бюджетних установ освіти;
- державі необхідно забезпечити економічну та фінансову стабільність системи освіти, яка може бути досягнута шляхом належного рівня фінансування.

Література

1. Затонацька Т. Проблеми бюджетного фінансування науки та освіти в Україні / Т. Затонацька // Світ фінансів. – 2007. – Вип.3. – С. 89-94.
2. Добровольська Л.М. Деякі аспекти державного фінансування вищої освіти / Л.М. Добровольська // Фінанси України. – 2003. – №8. – С. 50-54.
3. Бюджетний менеджмент: Підручник / [В.Федосов, В.Опарін, Л.Сафонова та ін.]; за заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
4. Річні звіти про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2008–2011 рр. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
5. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту: Статті. Нариси. Інтерв'ю / Андрущенко В.П. – К.: Знання України, 2004. – 738 с.

Юлія КОВАЛЬ

Тернопільський національний економічний університет

ФОРМУВАННЯ ТА ЗМІЩЕННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Перспективи соціально-економічного розвитку держави перебувають у тісному взаємозв'язку з можливостями посилення позитивної тенденції економічного зростання. Отже, політика формування дохідної частини бюджету має бути спрямована на активізацію факторів економічного зростання, що у свою чергу надало б можливість зміцнити внутрішнє економічне зростання.

Актуальність теми полягає в тому, що в умовах перехідної економіки і створення ринкового середовища бюджет залишається важливим інструментом управління і формування фінансової політики держави. Побудова моделі економіки ринкового типу вимагає теоретичного переосмислення і практичного дослідження місця і ролі бюджету, його дохідної частини, в економічній системі держави. Сьогодні все більшого значення набуває питання використання бюджету як найбільш дійового інструменту управління економіки, збалансованості його доходів і видатків, фінансового забезпечення діяльності органів виконавчої влади при здійсненні перед ними Конституцією України функцій.

Особливості формування дохідної частини бюджету в значній мірі залежить від коректного визначення і узгодженості індикаторів соціально-економічного розвитку, бюджетних показників та основних параметрів грошово-кредитної політики, які є базовими для розробки проекту Державного бюджету України на наступний рік [1, с. 64]. На рівень доходів державного бюджету впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори, які можуть мати економічне, соціальне, політичне і національне спрямування. Найбільший вплив мають фактори, які мають економічне спрямування (фінансові індикатори): рівень валового внутрішнього продукту (ВВП), зовнішній та внутрішній державний борг, рівень зовнішньої фінансової допомоги від іноземних держав, міжнародних фінансових організацій, об'єкти приватизації рівень інфляції, рівень податкових ставок, грошова емісія, рівень податкоспроможності населення та ін. [2, с. 17].

Важливим фактором впливу на наповненість дохідної частини державного бюджету є як внутрішній, так і зовнішній державний борг. Великі розміри внутрішнього і зовнішнього боргу, а також відповідно зростання витрат на його обслуговування зумовлюють необхідність розв'язання проблеми державного боргу, а відтак і пошуку шляхів удосконалення механізму його управління [1, с. 67]. У 2009 році державний борг України виріс більш ніж на 11 млрд. доларів у порівнянні з 2008 роком і в 2010 наблизився до 36 млрд. доларів., у цю суму входить зовнішня (близько 16 млрд. дол.) і внутрішня (більше 10 млрд. дол.) заборгованість, а також боргові зобов'язання, на які поширюються держгарантії (більше 9,5 млрд. дол.). Сукупний державний борг України (прямий і гарантований) в 2011 році зріс на 9,1%, або на \$4,918 млрд., – до \$59,216 млрд., сукупний внутрішній держборг зріс за 2011 рік на 11,3%, або на \$2,203 млрд., – до \$21,741 млрд., у тому числі у грудні на 2,6%, або на \$545 млн.; сукупний зовнішній держборг збільшився в 2011 році на 7,8%, або на \$2,714 млрд., – до \$37,474 млрд.: у грудні він скоротився 1,8%, або на \$685 млн. [3]

Розглянемо детальніше особливості структури державного бюджету у 2011 році на основі даних наведених у табл. 1.

Таблиця 1

Структура доходів Державного бюджету України за 2011 рік*

№ з/п	Найменування виду доходів	Сума, млн. грн.
1	Податкові надходження	241 151
2	Неподаткові надходження	38 699

3	Доходи від операцій з капіталом	8 654
4	Цільові фонди	12 876
5	Офіційні трансферти	13 237
Всього доходів		314 617

* Складено автором на основі даних [4].

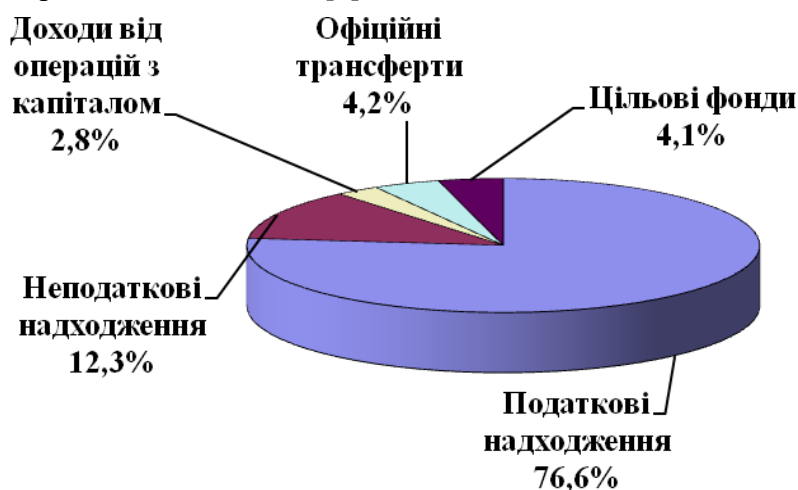

Рис. 1. Структура доходів Державного бюджету України за 2011 р.

Як видно із рис. 1, якщо аналізувати структуру бюджету у 2011 році, то ми можемо побачити, що найбільшу частку у загальному обсязі доходів складають податкові надходження – 76,6%, значну частку також займають неподаткові надходження 12,1%, а найменшу частку становлять доходи від операцій з капіталом – 2,8% [4].

Оптимізацію структури доходної частини бюджету можна розглядати як мінімум з двох боків. По-перше, оптимізація передбачає максимізацію податкових надходжень до бюджету, оскільки за інших рівних умов держава зацікавлена у отриманні додаткових фінансових ресурсів для ефективного перерозподілу ВВП і забезпечення соціальних гарантій. По-друге, оптимізація передбачає мінімізацію соціальної несправедливості.

У країнах, де найбільша частка в структурі доходів бюджету припадає на непрямі податки, держава керується першим принципом. Такий сценарій виправданий за умов низької культури сплати податків населенням країни, високого рівня тінізації економіки, а тому спостерігається переважно в країнах, що розвиваються, та в країнах з перехідною економікою, в тому числі й в Україні. Оскільки ухилення від непрямих податків практично неможливе, то за допомогою податку на додану вартість та інших непрямих податків держава забезпечує стабільно високий рівень податкових надходжень.

З іншого боку, розвинуті країни здебільшого керуються принципом соціальної справедливості. Так, у доходних частинах бюджетів розвинутих країн непрямі податки традиційно займають невелику частку, причому найбільш соціально несправедливий за своєю сутністю податок на додану вартість присутній лише у 40 країнах світу. Податки, що передбачають прогресивну шкалу оподаткування, забезпечують поповнення бюджету за рахунок забезпечених верств населення на користь соціально незахищених, а тому серед доходів державних бюджетів розвинутих країн переважають надходження від податку на доходи фізичних осіб та від податку на прибутки юридичних осіб. Так, у більшості розвинутих країн надходження від особистого прибуткового податку становлять понад 30% доходів державного бюджету, тобто у 6 разів більшу частину, ніж в Україні [5, с. 214].

Із наведеного вище можна зробити наступний висновок: на даний момент в державі не існує довгострокової бюджетної політики, складається таке враження, що із року в рік бюджет формується не на основі аналізу макроекономічних показників національної економіки та будь-

яких розрахунків, а на суто емпіричних підставах. Система формування фінансових ресурсів бюджету держави стикається з багатьма недоліками бюджетної політики, побудова якої знаходиться на низькому рівні та потребує удосконалення збоку уряду.

Література

1. *Волосенко Т.А. Особливості виконання Державного бюджету України / Т.А. Волосенко // Наукові праці НДФІ. – 2010. - №2. – С.63-68.*
2. *Юрій С. Бюджет, бюджетна доктрина та бюджетна політика держави / С. Юрій // Світ фінансів. 2010. - №4. – С.17-27.*
3. *Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>*
4. *Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.*
5. *Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник / О.Д. Василик. – К.: НІОС. – 2000. – 416 с.*

Людмила КОЗАРЕНКО

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Поняття «людський потенціал» використовується дуже часто, але воно не має загально визнаної формалізованої структури і стандартного набору індикаторів. Показники, за допомогою яких оцінюється рівень розвитку людського потенціалу, можна розділити на кількісні і якісні: кількісні включають національний дохід на душу населення, рівень доходу і його розподіл в суспільстві, рівень споживання матеріальних благ і послуг за класами товарів, рівень зайнятості і т. п. якісні показники якості життя включають показники умов праці, побуту і дозвілля людини.

На даний момент не існує єдиного підходу до оцінки рівня розвитку людського потенціалу населення й до складання єдиного рейтингу країн світу. В тій чи іншій мірі, з використанням різної методології рівень розвитку людського потенціалу оцінюється структурами ООН - зокрема, ЮНЕСКО, Всесвітньою організацією охорони здоров'я, Світовим банком, International Society for Quality of Life Studies, Social Indicators Research Centre і цілим рядом відомих засобів масової інформації, наукових видань, громадських, наукових, консалтингових організацій. Тому в різних міжнародних індексах використовуються різні критерії і різна методика розрахунку. За результатами розгляду існуючих індексів можна виділити наступні їх компоненти:

1. Доходи населення;
2. Бідність і нерівність;
3. Динаміка демографічних процесів;
4. Освіта та навчання;
5. Здоров'я, продовольство і харчування;
6. Стан житла (населених пунктів), інфраструктура, зв'язок;
7. Ресурси і стан природного середовища;
8. Культура, соціальні зв'язки, сімейні цінності;
9. Політична та соціальна стабільність (безпека);
10. Політичні і громадянські інститути (демократія та участь).

В цілому ці компоненти можна згрупувати так:

1. Добробут населення;
2. Накопичення людського капіталу;
3. Рівень розвитку людини.

Також можна зробити висновок про існування трьох основних підходів до вимірювання рівня розвитку людського потенціалу:

1. Об'єктивний. Рівень розвитку людського потенціалу визначається через параметри об'єктивних умов і процесів життєдіяльності людей.

2. Суб'єктивний. Передбачає визначення рівня розвитку людського потенціалу на основі соціологічних опитувань.

3. Інтегральний. Передбачає врахування і об'єктивних та суб'єктивних критеріїв, як рівнозначних.

Більшість індексів використовують або перший, або третій підходи. Другий підхід характерний для різних організацій, що займаються проведенням соціологічних опитувань.

Методологія оцінки рівня розвитку людського потенціалу населення є важливим аналітичним інструментом державної соціально-економічної політики, який дозволяє:

1. Встановлювати орієнтири соціально-економічної політики держави на перспективу.
2. Здійснювати аналіз поточного рівня соціально-економічного розвитку країни; оцінювати рівень бідності.

3. Проводити міжрегіональні зіставлення рівня розвитку людського потенціалу населення.

Аналіз міжнародних рейтингів країн за показниками рівня розвитку людського потенціалу показав що Україна знаходиться на останніх позиціях, до того ж, прослідковується тенденція до погіршення становища. Це є сигналом про необхідність підвищення його рівня в країні. Постає завдання розробки, насамперед, нового ефективного механізму управління розвитком людського потенціалу.

Ефективне управління розвитком людського потенціалу передбачає, насамперед, системну оцінку найважливіших його складових, оцінку факторів росту і використання сучасних методів при розробці стратегії державного регулювання, особливо методів державного фінансового регулювання. Ці питання, незважаючи на їх фундаментальне значення для реалізації цілей політики зростання якості життя вивчені недостатньо.

Вважаємо, що першочерговим завданням в політиці підвищення рівня розвитку людського потенціалу є створення дієвого аналітичного інструменту, на основі комплексної оцінки за допомогою інтегрального індексу що враховує три ключові аспекти: добробут населення, накопичення людського капіталу та рівень розвитку людини.

Враховуючи високий ступінь державного впливу на добробут населення, накопичення людського капіталу та рівень розвитку людини в Україні основними елементами державного регулювання вважаємо фінансові методи впливу, а саме важелі бюджетної, податкової політик та інструменти фінансового ринку (банківської системи, небанківських фінансово-кредитних установ).

Вікторія КОЛИХАН

Київський фінансово-економічний коледж (НУДПСУ)

ОПОДАТКУВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

До Верховної ради було внесено законопроект щодо сплати збору до Пенсійного фонду у розмірі 15% від суми валютної операції. Законопроект підготовлено з метою покращити фінансовий стан Пенсійного фонду, зменшити готівковий обіг іноземної валюти, збільшити обсяги безготівкових розрахунків та сприяти стабільності національної валюти України. З цією метою передбачено, що фізичні особи при здійсненні операцій з продажу іноземної валюти за готівкову гривню мають сплачувати збір до Пенсійного фонду у розмірі 15% в від суми операції. Проте, Комітет з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики запропонував відкликати законопроект щодо операцій з іноземною валютою з метою його доопрацювання та узгодження позицій Кабінету Міністрів України, Нацбанку і громадськості. Законодавча ініціатива щодо введення 15% податку на валютно-обмінні операції націлена на убезпечення заощаджень українців в іноземній валюті.

За своєю суттю, закон ні в якому разі не обмежує права громадян зберігати свої заощадженні в іноземній валюті. Його мета – убезпечити заощадження громадян в іноземній валюті, і як наслідок, відновити довіру до банківської системи і в цілому до національної валюти. І НБУ, і

Міністерство фінансів запровадили ряд альтернативних інструментів для зберігання заощаджень в іноземній валюті: казначейські зобов'язання, інвестиційні монети, облігації внутрішньо-державної позики в іноземній валюті. Тобто цей ряд інструментів мав би стати альтернативою готівковому зберіганню валюти.

З поширенням інформації, про можливість введення цього законопроекту, знову відновили свою діяльність нелегальні пункти обміну валюти. Тільки протягом перших тижнів після розгляду даного законопроекту працівники податкової міліції Львівщини було відкрито кримінальні справи проти 14 осіб, які здійснювали на вулицях валютно-обмінні операції. Вказані особи не мали дозвільних документів на таку діяльність, відтак, з отриманих доходів не сплачували жодних податків.

Більшість економістів вважають, що введення в Україні податку на продаж валюти у розмірі 15% від суми операції лише посилить тіньовий ринок і не приведе ні до чого хорошого. Було б краще, якщо б, влада створила умови для інвестування в цінні папери, але цього зроблено не було. Зараз громадяни інвестують в дві речі – нерухомість та валюту. Тепер держава хоче забрати всі ці запаси громадян через такий 15-відсотковий податок. Ні до якого економічного покращення цей закон не призведе, тому що він знаходиться поза межами економічної політики.

В «кращому» разі цей закон хочуть зробити лише для того, аби спровокувати громадян продавати валюту, аби наситити валютний ринок. Адже зараз відбувається девальвація гривні і ніхто валюту не продає.

Існує думка в економічних колах, що влада впроваджує такі рішення, тому що не може належним чином провести економічні реформи, і що розмови про цей податок означають остаточний колапс пенсійної реформи. Влада обіцяла, що зараз проходять другий та третій етапи реформи, але цього не відбувається. Надходжень у фонд немає. Тому цей закон є не просто ознакою неспроможності уряду та Нацбанку, а й свідчить остаточний провал пенсійної реформи. Вона закінчилася на підвищенні пенсійного віку для населення.

Також, Національний банк України, пропонуючи 15% збір при продажу валюти, хоче стимулювати працедавців виплачувати зарплату виключно в національній валюті. Відбудеться стимуляція фізосіб і їхніх працедавців до отримання (видачі) зарплат виключно в національній валюті. Тобто це ще й боротьба із зарплатами «в конвертах» – відбілювання доходів і підвищення прозорості розрахунків. Це і є ще однією метою введення даного податку.

Пояснюючи, чому було обрано збір саме в розмірі 15%, зазначається, що за основу взято ставку податку з фізичних осіб, яка діє у країні. Але після першого слухання щодо цього податку існує можливість, що він буде знижений в подальшому до 10%.

За деякими даними, портфель валютних кредитів населення сьогодні перевищує 10 мільярдів доларів, і тому збір на купівлю валюти став би «серйозним тягарем». Тому й вирішили запровадити такий збір саме на продаж валюти.

Не виключено, що парламентська більшість ухвалить закон про податок на продаж валюти, якщо буде прийняте централізоване рішення.

Говорячи про перспективи ухвалення законопроекту, у парламенті найближчим часом проведуть роботу й знову обговорять основні норми законопроекту з можливими поправками до нього. Але вірогідність введення цього податку, не дивлячись на всі за і проти, все ще є, і чекати його запровадження варто в лютому 2013 року.

Олег КОЛІСНИК

Тернопільський національний економічний університет

ПРИНЦИПИ ТА ПРІОРИТЕТИ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

В сучасних умовах бюджетна політика, поряд з грошово-кредитною, є одним з найважливіших важелів впливу держави на розвиток економіки, підвищення її конкурентоспроможності. Бюджетна політика в Європейському союзі є двокомпонентною:

наднаціональний рівень загальноєвропейської бюджетної політики, представлений Спільним бюджетом ЄС, та, власне, національні бюджетні політики країн ЄС. При цьому, на відміну від грошово-кредитної політики, яка із розвитком Європейського Валютно-економічного Союзу і переходу ряду країн до спільної валюти євро набула наднаціонального характеру, в реалізації бюджетної політики прерогатива й надалі відводиться національним державам.

Разом з тим нові виклики на початку ХХІ ст. (відставання в темпах економічного розвитку від США, зростання безробіття, боргова криза тощо), а також пріоритети реалізації Лісабонської стратегії із побудови в ЄС найбільш динамічної у світі економіки, заснованої на знаннях, здатної до постійного зростання, що забезпечує охорону навколишнього середовища і соціальне згуртування народів держав-членів ЄС, провокують підвищення уваги до принципів та пріоритетів реалізації бюджетної політики Євросоюзу з наданням більшої вагомості її наднаціональній складовій.

Євросоюз у своїй бюджетній політиці прагне поєднувати вимоги виконання соціальних зобов'язань зі стимулюванням економічного зростання. Основними напрямками його бюджетної політики виступають досягнення циклічної збалансованості бюджетів, запобігання надлишкових бюджетних витрат, контроль обсягу державного боргу. До інструментів бюджетної політики ЄС можна віднести обмеження бюджетного дефіциту, державного боргу.

Спільний бюджет ЄС складається з урахуванням принципів: єдності (unity) – всі витрати і доходи зведені в один документ; універсальності (universality) – всі витрати чітко розписані по статтях бюджету; щорічності (annuality) – операції, розраховані на ряд років, підрозділяються на стадії, що відповідають бюджетним рокам; рівноваги (equilibrium) – бездефіцитність бюджету, при цьому для його поповнення заборонено вдаватися до позик. Таким чином, у разі необхідності, протягом року видаткові статті можуть коригуватися. Якщо доходи перевищують витрати, то позитивне сальдо поточного року записується як дохід наступного. П'ятий принцип – специфікації (specification) – витрати розписуються за конкретними завданнями, що унеможлиблює нецільове використання коштів. Для ефективного виконання бюджету існує можливість трансфертів між його окремими статтями. З 1999 р. всі статті Спільного бюджету обчислюються в єдиній валюті – євро.

Таким чином, усі ці принципи свідчать про бажання країн-членів ЄС обмежити компетенцію Євросоюзу в питаннях наднаціональних публічних фінансів. Очевидна суперечність між прагненням країн контролювати зростання витрат і бажанням Європейського парламенту перевести в Спільний бюджет якомога більше статей видатків національних бюджетів, власне, і визначає основну відмінність у підходах національних урядів щодо реалізації бюджетної і монетарної політики в Європейському союзі.

Щодо пріоритетів бюджетної політики ЄС, то вони, з одного боку, відображають в історичній ретроспективі еволюцію Європейських спільнот (табл. 1), а з іншого – обмеження величини так званих власних ресурсів (99% доходів Спільного бюджету ЄС), встановлене у розмірі 1,23% від валового національного доходу ЄС.

Таблиця 1

Пріоритети бюджетної політики ЄС

Період	Пріоритети
1988–1992 (Delors I)	<ul style="list-style-type: none"> • Формування внутрішнього ринку • Запобігання бюджетній кризі • Об'єднання багаторічної рамкової програми фундаментальних і прикладних досліджень
1993–1999 (Delors II)	<ul style="list-style-type: none"> • Соціальна політика та політика зближення • Запровадження єдиної валюти (євро)
2000–2006 (Agenda 2000)	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення Союзу • Реформування структурних фондів і фондів зближення • Реформування Спільної сільськогосподарської політики

2007–2013	<ul style="list-style-type: none"> • Сталий розвиток • Охорона та управління природними ресурсами • Права громадянина, свобода, безпека та правосуддя • ЄС як глобальний партнер
2014–2020 (проект)	<ul style="list-style-type: none"> • Сталий розвиток і робочі місця • Клімат і енергетика • Глобальна Європа

Щодо поточної фінансової перспективи на 2007–2013 рр. то розподіл за статтями видатків Спільного бюджету засвідчує пріоритетність фінансування програм забезпечення конкурентоспроможності (46%) та підтримки аграрного сектору (41%).

Література

1. Сидорова Е.А. Особенности бюджетной политики в Европейском союзе – М.: ИМЭМО РАН, 2012 – 129 с.
2. Фінансова перспектива ЄС на 2014–2018 роки: способи впливу / В. Гуменюк, К. Зарембо, А. Білоус. – 2010. – 29 с.

Валерія КОНИК

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

Сучасний етап розвитку України характеризується значними економічними і політичними труднощами. Після періоду експериментів у перші роки незалежності в країні розпочалися спроби ринкових реформ. Ці ініціативи були підтримані міжнародними фінансовими організаціями, зокрема – Міжнародним валютним фондом (МВФ), Світовим банком (СБ), Європейським банком реконструкції і розвитку (ЄБРР).

Провідними дослідниками відносин України та міжнародних фінансово-кредитних установ є Рогач О.І., Моринець С.Я., Кабанов В.Г., Савлук М.І., Федосов В.М. та інші.

Сьогодні світова економіка перебуває у стані міжнародної економічної і інтеграції, посилюються інтернаціональні, соціально-економічні зв'язки між країнами, що призводить до створення спеціалізованих інституцій, які своєю діяльністю координують та коригують сферу міжнародних фінансових відносин, тим самим відповідаючи за міжнародний економічний розвиток.

Україна стала членом Міжнародного валютного фонду 03 вересня 1992 року. Цій події передувала значна підготовча робота, виконана Міністерством фінансів та Національним банком згідно із Законом України від 03.06.1992 р. № 2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій».

Згідно із зазначеним законом Міністерство фінансів України визначено фінансовим агентом, а Національний банк України – банком-депозитарієм будь-яких сум МВФ на території України [1]. Україна почала користуватися кредитами МВФ з 1994 року в умовах наростання незбалансованості зовнішніх платежів і, на жаль, у значних розмірах.

З 17 травня по 28 травня 2012 в м. Києві перебувала місія Європейського Департаменту МВФ консультацій за Статтею IV Угоди МВФ. У ході зустрічей з фахівцями зацікавлених міністерств та відомств обговорювались питання економічної та фінансової ситуації в Україні, а саме: фіскальний прогноз на 2012 та 2013 роки; надходження до бюджету у 2012 та 2013 роках; видатки у 2012 році; реформи державного адміністрування-останні ініціативи та плани, динаміка заробітних плат у державному секторі; доходи та видатки Пенсійного фонду України у 2012 році; плани Уряду щодо приватизації на IV квартал 2012 року та 2013 рік; відшкодування ПДВ; плани

Уряду України щодо запозичень на IV квартал 2012 року та на 2013 рік; розвиток економічних процесів за останній період, результати за I квартал 2012 року, прогноз на 2012-2017 роки; фінансовий стан НАК «Нафтогаз України» у 2012 та 2013 роках; плани щодо формування ціни на газ та житлово-комунальні послуги; фінансове становище газорозподільчих підприємств та плани щодо встановлення оплати послуг; перспективи розвитку валютного ринку України, поступове згортання дії Постанови №109; монетарна політика на II-IV квартал, зміцнення бази провадження монетарної політики; стратегія вирішення питання проблемних позик, слабкі банки; законодавчі ініціативи у фінансовому секторі; динаміка платіжного балансу за останній період, перспективи та ризику на 2012 та 2013 роки, основні припущення щодо платіжного балансу на 2012 рік; проекти в рамках ЄВРО 2012; бюджет ЄВРО 2012.

За результатами зустрічей експертами місії Європейського Департаменту МВФ було відмічено прогрес із забезпечення підтримки економічної стабільності, проведення Урядом України Пенсійної реформи і ухвалення нового Митного кодексу, також позитивним для суспільства відмічено низький рівень інфляції, який підтримується монетарною політикою Національного банку України. Окрім цього було наголошено на тому, що Уряд України сформулював важливу мету – досягнення енергетичної незалежності. Збільшення тарифів на газ і опалення для населення є важливою складовою для досягнення цієї мети. Рекомендацією місії є здійснення суттєвого підвищення тарифів і проведення регулярних підвищень у майбутньому в рамках розписаного у часі плану зі скасування субсидій. Іншою рекомендацією було виділення більше коштів в контексті надання грошової підтримки найбільш вразливим верствам населення для відшкодування їх зростаючих платежів. На думку експертів місії, підняття цін сприятиме зниженню дефіциту НАК «Нафтогаз України», зменшенню імпорту і можливості вивільнення ресурсів для інвестування у національне виробництво та забезпеченню ефективного використання енергетичних ресурсів. З метою покращення бізнес-клімату експерти місії закликали Уряд встановити та дотримуватися чітких правил в процесі регулювання бізнесу та адміністрування податків.

Література

1. Закон України від 03.06.1992 р. № 2402-ХІІ «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» (з подальшими змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України, 1992. – № 33.
2. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України: <http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main>.
3. Корнелюк Р. Співпраця України з МВФ: ціна питання // Інтернет-джерело: Економічна правда [<http://www.epravda.com.ua>].

Вікторія КОРЕЦЬКА-ГАРМАШ

Східноукраїнський національний
університет ім. Володимира Даля, м. Луганськ

ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН МІЖ ПЛАТНИКАМИ ПОДАТКІВ ТА ДЕРЖАВНОЮ ПОДАТКОВОЮ СЛУЖБЮЮ УКРАЇНИ

Розглядаючи питання податкової свідомості, слід зауважити, що її відсутність у більшості українських платників податків зумовлена насамперед радянським досвідом справляння податків. Загальновідомо, що в соціалістичній системі господарювання процес адміністрування податків був надзвичайно простим і не потребував турботи з боку держави щодо формування та підвищення рівня свідомості платників податків у цій сфері. Завдяки такому підходу з боку держави до формування податкової свідомості, платники податків на цьому етапі розвитку податкових правовідносин не мають історичного досвіду суспільної свідомості, відповідних податкових

традицій, а їх податковий менталітет характеризується схильністю лише до примусової сплати податків.

Досвід розвинених країн світу переконливо свідчить, що затрати на забезпечення оптимального рівня свідомості, яка спрямована на добровільну сплату податкових платежів, значно нижчі від затрат на забезпечення примусового адміністрування податків. Так, наприклад, у Сполучених Штатах Америки 90 % усіх податкових надходжень сплачуються добровільно [1, с. 98].

Сформована в Україні система соціально-політичних відносин населення і держави характеризується невисоким рівнем податкової грамотності громадян. Крім того, у них відсутня традиція щодо сплати податків та зборів. Тому на сьогодні перед органами державної податкової служби стоїть завдання формування партнерських відносин між платниками податків та податковими інспекціями. Це можливо завдяки діючим формам і методам масово-роз'яснювальної роботи з метою досягнення добровільності виконання платниками податків власних податкових зобов'язань.

Однак, слід зазначити, що обов'язок сплачувати податки нікому не додає ентузіазму та завжди викликає негативні емоції. Тому саме проведення масово-роз'яснювальної роботи сприяє формуванню податкової культури у населення, вихованню законослухняних платників податків, налагодженню партнерства між державою і платниками податків, збільшенню надходжень до бюджету за рахунок добровільного дотримання податкового законодавства. Досягнути цього можна в разі, якщо платники будуть обізнані з тим, які податки і в які терміни потрібно сплачувати та розумітимуть необхідність їхньої сплати. Для формування у платників свідомого ставлення до цього велике значення має пропаганда податкового законодавства, роз'яснення його положень, своєчасне забезпечення платника об'єктивною, доступною та різнобічною інформацією з питань сплати податків, створення атмосфери розуміння того, що ухилення від оподаткування є злочином. Забезпечення реалізації цього можливе через проведення масово-роз'яснювальної роботи працівниками органів ДПС України. Із метою своєчасного та якісного надання податкової інформації платникам податків і їхнього обслуговування на всіх рівнях управління в органах ДПС створено спеціальні підрозділи з масово-роз'яснювальної роботи.

Крім проведення масово-роз'яснювальної роботи серед платників податків з питань застосування податкового законодавства, завдання реформованих у 2002 році підрозділів у підрозділи громадських зв'язків та масово-роз'яснювальної роботи значно розширені щодо ідеологічного та інформаційно-пропагандистського аспектів роботи, але в той же час, як і при створенні в органах ДПС відділів обслуговування платників податків десять років тому, в цьому підрозділі зосереджені всі функції з обслуговування платника податків – від надання консультацій з податкового законодавства до надання допомоги в підготовці і здаванні податкових декларацій.

На сучасному етапі розвитку взаємостосунків між відділами масово-роз'яснювальної роботи та звернень громадян та платниками податків найважливішою складовою роботи є забезпечення добровільності у сплаті податків. У своїй діяльності такі структурні підрозділи використовують різноманітні засоби «публік рілейшинз». Ця робота спрямована на сприяння взаємопорозуміння та доброзичливості між особистістю, організацією, групами людей і суспільством переважно через розповсюдження роз'яснювальних матеріалів, обмін інформацією, оцінку суспільної думки та їхньої реакції. Основними методами їхньої роботи є: семінари для платників податків; прес-конференції; засідання «круглих столів з питань, проблем оподаткування»; «гарячі лінії» в режимі телефону; випуск газети «Податковий калейдоскоп»; виступи на телебаченні та радіо; публікації в газетах і журналах; консультації за письмовими запитами, на особистих прийомах платників податків.

Таким чином, встановлення дійсно партнерського діалогу органів ДПС із платниками податків є запорукою успішного виконання фіскальної функції податків. Однак, незважаючи на те, що жодний державний орган не проводить такої масштабної консультаційної та роз'яснювальної роботи серед населення як податкові органи, породжується негативне ставлення громадськості до цього органу державної виконавчої влади. Тому масово-роз'яснювальна робота повинна мати не

абияке профілактичне значення, сприяючи попередженню протиправних дій у сфері оподаткування та зміцненню її законності.

Література

1. *Карпінський Б.А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння: монографія / Б.А. Карпінський. – Львів: Логос, 2005. – 287 с.*

Наталія КОСТИНА

Херсонський національний технічний університет

РОЛЬ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У СИСТЕМІ ІНСТИТУЦІЙ РЕГІОНАЛЬНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Особисте прибуткове оподаткування є важливим елементом податкової системи будь-якої країни незалежно від рівня її розвитку. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) має важливе соціально-економічне та фінансове значення. Темпи зростання надходжень податку дозволяють робити висновки про рівень зростання доходів громадян, адже завдяки цьому податку відбувається перерозподіл створеного фізичними особами валового внутрішнього продукту між державою та населенням. Крім того, ПДФО є основним фінансовим регулятором місцевих бюджетів. Так, в Україні, частка податку у доходах місцевих бюджетів останніми роками перевищує 60%, а податкові надходження місцевих бюджетів більше, ніж на 70% формуються за рахунок ПДФО.

Бюджетна ефективність особистого прибуткового податку є характерною і для зарубіжних країн, так, наприклад, в Австралії його частка в доходах місцевих бюджетів складає 35,2 %, у Канаді – 30,6 %, США – 30,5 %. При цьому ставки податку в цих країнах є значно вищими, ніж в Україні. У більшості країн світу запроваджені прогресивні ставки по даному податку. До речі, в розвинених країнах, зокрема в США, Канаді, Німеччині, Швеції існують національні та муніципальні ставки прибуткового податку, які в сукупності можуть сягати 60 %.

З 2011 року в Україні запроваджено малопрогресивну шкалу ПДФО. Однак, навіть самі законодавці не заперечують того факту, що лише 5 % населення мають доходи більші, ніж 10 мінімальних заробітних плат. Тому, перш, ніж встановлювати ставки податку і обґрунтовувати доцільність запровадження прогресії, необхідно враховувати рівень диференціації доходів населення.

Останніми роками в Україні посилюється динаміка щодо нерівності середньодушових доходів населення, а в умовах значної диференціації майнового стану громадян не залишається сумнівів щодо необхідності запровадження прогресивної шкали оподаткування.

Критеріям прогресивного оподаткування відповідають нововведення, запропоновані проектом Концепції реформування податкової системи України. Зокрема, передбачено розширення шкали оподаткування доходів, отриманих у вигляді заробітної плати:

- 0% - для заробітної плати, яка не перевищує 1500 грн. за місяць (18 тис. грн. на рік);
- 10% - для заробітної плати понад 18 тис. грн., але не більше 3 млн. грн. на рік (з суми перевищення);
- 15% - для заробітної плати понад 3 млн. грн., але не більше 8 млн. грн. на рік (з суми перевищення);
- 20% - для заробітної плати понад 8 млн. грн. (з суми перевищення).

Важливо також відмітити, що проектом Концепції передбачається скасування «загальної» податкової соціальної пільги. За рахунок такого скасування доходи місцевих бюджетів мають додатково збільшитись на 4,3 млрд. грн.

Безумовно, запропоновані проектом Концепції заходи відповідають вимогам справедливої податкової системи і повинні знайти своє відображення в Податковому кодексі України. Разом з тим, у контексті подальшого удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб доцільно прийняти до уваги наступне:

1. Встановити розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян на рівні прожиткового мінімуму, що дасть змогу незаможним верствам населення забезпечувати себе хоча б мінімальним кошиком суспільних благ.

2. Мінімальна ставка податку у розмірі 10% повинна бути встановлена також до доходу, що не перевищує 1500 грн. за місяць, якщо такий дохід отриманий не за основним місцем роботи.

3. При застосуванні ставки податку у розмірі 20 % необхідно враховувати, по-перше, частку доходів найбільш заможних платників у ВВП, а по-друге, зв'язок цих доходів з їх трудовими зусиллями.

4. Сприяти позитивним тенденціям у сфері детінізації праці. Перший крок у цьому напрямі зроблений також проектом Концепції, яким передбачено зниження податкового навантаження на фонд оплати праці шляхом зниження єдиного соціального внеску із середнього показника у розмірі 36,7 % до 15%. Проектом також пропонується обмежити кількість робітників, що можуть працювати на підприємстві на неповній ставці. Вважаємо, що додатково до цієї пропозиції доцільно розглянути можливість встановлення на підприємствах найнижчої межі заробітної плати з урахуванням показників рентабельності галузі протягом попереднього звітного періоду. Крім того, необхідно посилити контроль за обігом готівки на підприємствах, оскільки нелегальну заробітну плату працівники, як правило, отримують в готівковій формі.

Реалізація запропонованих заходів матиме позитивний ефект, оскільки вони базуються на фундаментальних принципах прибуткового оподаткування, що довели свою ефективність, як в контексті удосконалення податкової системи, так і з позиції посилення регулюючого впливу інституцій регіональної фіскальної політики.

Олексій КУШНІР

Тернопільський національний економічний університет

УТИЛІЗАЦІЙНИЙ ЗБІР В УКРАЇНІ: ДОДАТКОВЕ ДЖЕРЕЛО НАПОВНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЧИ ПОЛІТИЧНИЙ ХІД

Постановою Уряду Російської Федерації від 30.08.2012 р. № 870 «Про утилізаційний збір щодо колісних транспортних засобів» затверджено порядок стягнення, нарахування і сплати утилізаційного збору з колісних транспортних засобів і порядок повернення сплачених сум цього збору. Документом визначено умови, при дотриманні яких утилізаційний збір не сплачується з колісних транспортних засобів, що ввозяться в Російську Федерацію з території країн – членів Митного союзу і мають статус товарів Митного союзу. Україна не включена до переліку держав, які звільнені від сплати утилізаційного збору на автомобільну та іншу колісну техніку, що ввозиться на територію Російської Федерації, оскільки вона не входить до Митного союзу. Тому до ціни українських легкових автомобілів на російському ринку додаватиметься 20-45 тис. руб. (близько 600-1350 дол. США) залежно від об'єму двигуна, а до ціни вантажних автомобілів – 150-400 тис. руб. (4500-12000 дол. США) [1].

Російський ринок для автомобільної промисловості України є стратегічно важливим. Тому запровадження Росією утилізаційного збору може стати відчутним ударом по галузі і економіці нашої країни в цілому. З огляду на це, можна вважати закономірним прийняття 3 вересня 2012 р. Кабінетом Міністрів України постанови № 843 «Деякі питання заготівлі та утилізації відходів, що утворюються внаслідок втрати транспортними засобами своїх споживчих властивостей». Згідно з цією постановою юридичні та фізичні особи, які імпортують для вільного використання транспортні засоби та кузови для транспортних засобів походженням з Російської Федерації, зобов'язані забезпечити подальшу утилізацію відходів, що утворюються внаслідок втрати цими товарами своїх споживчих властивостей. Крім того, постановою затверджено граничні ціни за послуги з організації заготівлі та утилізації непридатних для використання транспортних засобів і кузовів до них. Таким чином, кожний ввезений на територію України з Російської Федерації новий

автомобіль буде коштувати українському покупцю дорожче на 4730-30250 грн. (залежно від об'єму двигуна) [2].

Отже, Україна була втягнута в чергову «торгівельну війну» з Російською Федерацією. Але оскільки жодна зі сторін не була зацікавлена в радикальних заходах щодо іншої, то відразу розпочалися двосторонні переговори щодо врегулювання цього питання. Вже 12 листопада 2012 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України повідомило про досягнення домовленості щодо взаємного незастосування утилізаційного збору при постачанні автомобілів і початок роботи щодо підготовки відповідної угоди.

Враховуючи сьогоденний критичний стан вітчизняної економіки, яка знаходиться на порозі нової хвилі світової фінансової кризи, ідея запровадження нового джерела наповнення Державного бюджету України має право на існування, проте вона вимагає відповідного наукового обґрунтування.

Якщо ж аналізувати факт запровадження утилізаційного збору, то, на нашу думку, більш ефективним і справедливим було б прийняти рішення про запровадження податку на розкіш і, зокрема, на дорогі автомобілі, передбачивши при цьому чіткий та прозорий механізм стягнення цього податку. У такому випадку, бюджетні моделі автомобілів залишаться такими ж доступними як і до цього часу, а певний відсоток вартості більш дорогих і потужніших автомобілів став би додатковим джерелом наповнення бюджету. Зазначений сценарій матиме подвійний фіскальний ефект. По-перше, надходження від збору за першу реєстрацію транспортного засобу залишаться на попередньому рівні, по-друге, з'явиться нове джерело наповнення Державного бюджету України у вигляді податку на розкіш.

Література

1. *Постановление Правительства Российской Федерации от 30.08.2012 г. № 870 «Об утилизационном сборе в отношении колесных транспортных средств» [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rg.ru/2012/08/31/utillsbor-dok.html>.*
2. *Постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2012 р. № 843 «Деякі питання заготівлі та утилізації відходів, що утворюються внаслідок втрати транспортними засобами своїх споживчих властивостей» [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/843-2012-n>.*

Галина ЛАЦИК

Тернопільський національний економічний університет

ТЕХНОЛОГІЇ ФІНАНСОВОГО МАРКЕТИНГУ У СФЕРІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

Трансформація суспільства та посилення конкуренції на іпотечних ринках потребують модифікації економічних відносин, удосконалення механізмів надання іпотечних кредитів та посилення системи управління іпотечними кредитними відносинами для залучення нових і подальшої співпраці з уже існуючими клієнтами. Крім того, виникає необхідність розробки нових методик і технологій просування продуктів іпотечного ринку з метою забезпечення більшої привабливості умов іпотечного кредитування і, відповідно, сприяння підвищенню попиту на іпотечні кредити.

Досягненню зазначених цілей у сфері іпотечного кредитування сприяє використання технологій фінансового маркетингу, у результаті застосування якої та із врахуванням обставин, що змінюються, суб'єктами іпотечного ринку здійснюється «поєднане регулювання і коригування усієї діяльності, включаючи управління виробництвом та наданням послуг, транспортуванням, збутом, реклами, технічного, сервісного і гарантійного обслуговування, інші послуги у рамках заходів щодо розвитку іпотечного житлового кредитування» [1, с. 410].

На думку Генерального директора Європейської федерації фінансових експертів «Green Capital» Н. Яременко, страхування іпотечних зобов'язань – найважливіший інструмент підвищення доступності іпотеки й захисту інтересів кредиторів і позичальників [2, 3]. Вперше його застосовано у США (1934 р.) в результаті створення Федеральної житлової адміністрації (ФНА), завданням якої було гарантоване державою страхування іпотечних кредитів. У розвинутих країнах страхування іпотечних зобов'язань набуло практичного втілення, особливо за активної участі держави в частині нормативно-правового регулювання й вироблення єдиних стандартів.

Також оператори іпотечного ринку можуть забезпечити додаткове зростання обсягів кредитування за рахунок нових каналів продажів іпотечних кредитів і впровадження у практику інноваційних іпотечних продуктів. Так, для перемоги в конкурентній боротьбі за потенційних позичальників значна увага має приділятися позикодавцями питанням модернізації існуючих іпотечних продуктів з урахуванням сегментації ринку та позиціонування продукції [3, с. 54]. Факторами, які забезпечують позиціонування продукту на ринку, є не лише ціна і якість, а й сервіс, імідж організації та самої продукції, а також співвідношення між ними.

Крім того, учасники іпотечного ринку досі не приділяють належної уваги пропозиції іпотеки безпосередньо в місцях продажу нерухомості, тобто в офісах ріелтерських агентств та девелоперів, адже саме тут зосереджений значний резерв потенційних позичальників. Покупці нерухомості зачасту мають поверхневе уявлення про іпотеку, тому навіть у рамках звичайної консультації по об'єкту нерухомості менеджер за відповідного рівня кваліфікації може запропонувати клієнту різні умови кредитування.

Щодо інноваційних іпотечних продуктів, то на міжнародному іпотечному ринку віднайшли застосування різноманітні типи інноваційних фінансових інструментів, котрі, на наше переконання, потрібно імплементувати у вітчизняну практику щодо рефінансування іпотечних кредитів. До них відносимо стріп; іпотечні облігації, забезпечені комерційною нерухомістю; іпотечні облігації, забезпечені заставними на судна; іпотечні облігації, забезпечені заставними на літаки; похідні цінні папери (гібридні цінні папери, кредитні деривативи (дефолтні свопи та кредитні ноти)); забезпечені боргові зобов'язання.

Особливу роль у просуванні іпотечних продуктів відіграє сервісна складова – насамперед організація документообігу та термін розгляду документів. Не варто забувати і про проведення спільних рекламних та маркетингових акцій з компанією-партнером. З одного боку, це дозволить банку просувати саме його продукт, а з іншого – вигідні акційні умови допоможуть будівельній компанії реалізувати нерухомість.

Таким чином, формуванню конкурентних переваг вітчизняного іпотечного кредитування сприяє використання технології фінансового маркетингу, який розробляє сучасні методики, що базуються на модельних конструкціях, проектуванні каналів розподілу, формуванні цінової політики й вивченні поведінки учасників іпотечних кредитних відносин. Технології фінансового маркетингу дозволяють отримати очікуваний економічний ефект і стимулюють розвиток учасників іпотечних кредитних відносин.

Література

1. *Матвіїв М. Маркетинг послуг іпотечного житлового кредитування в Україні / М. Матвіїв // Ефективність державного управління: зб. наук. пр. Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України. – Вип. 25 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. Загорського. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – С. 406-415.*
2. *Яременко Н. Страхування іпотечних зобов'язань: іноземний досвід / Н. Яременко // GREEN CAPITAL NEWS. – 2011. – № 11. – С. 3-5.*
3. *Ткаченко Н. Формування конкурентних переваг у боротьбі за споживачів іпотечних кредитів / Н. Ткаченко // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2011. – № 3 (12). – С. 52-56.*

Володимир ЛИМАРЕНКО
Інститут економіки та прогнозування, м. Київ

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ІСНУЮЧОГО ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

В сучасних умовах розвитку економічних відносин відбувається тенденція поступового перетікання трудових ресурсів з сфери матеріального виробництва в інформаційну. Особливу роль впродовж життєвого циклу людини набуває розвиток і накопичення знань та навиків, як основи довготермінового успішного соціально-економічного розвитку. Сучасна практика інвестування підтверджує, що підвищену рентабельність мають активи, які мають високий рівень нематеріального фактору. Стосовно людини, цей факт виявляється в інформаційному насиченні, підвищенні кваліфікації через тривалість процесу освіти, здобуття інформації, мета якого не стільки підвищення особистого доходу, скільки інша якість та соціально-економічне становище особи. Це ті фактори які збільшують потенціал добробуту людини на довготерміновий період. Тому, існуюча соціально-економічна політика яка направлена на стимулювання іпотечних програм не є ефективною, так як «заважає» розвитку персональних освітніх інвестицій та індивідуальних вкладень у нематеріальні активи. У людини яка виплачує іпотечний кредит просто не вистачає грошей на вкладання у особистий розвиток. На цьому фоні оренда житла значно вигідніша, ніж іпотека. Практична значимість запропонованої тези підтверджується у проведених розрахунках майбутньої вартості капіталу людини у період активної фази життєвого циклу. Для основи розрахунків були взяті три типи квартир із стандартним розміром: для однокімнатної – 35 кв. м., для двокімнатної – 55 кв. м., для трикімнатної – 75 кв. м. Для визначення платежів за кредитом застосована формула ануїтетних платежів, а також умови кредитування банків які діяли на відповідний період часу. Згідно розрахунків, вартості іпотеки майже вдвічі дорожча ніж оренда квартири. Для проведення аналізу майбутньої вартості капіталу людини впродовж життєвого циклу (з 25 по 60 років) нами запропоновано два сценарії (Табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз чистої поточної вартості накопичень при оренді житла та набуття у власність через іпотечне кредитування*

	Варіант 1 (оренда впродовж усього життєвого циклу)	Варіант 2 (іпотека)
Розрахунковий період	35 років	35 років
Поточна вартість заощаджень PV (Presentvalue), дол. США	23 570,21	9 188,04
Чиста поточна вартість NPV (NetPresentValue), дол. США	23 570,21	-62 747,18

*Примітка: власні розрахунки втора.

Перший варіант – увесь життєвий цикл оренда житла – при цьому залишок відкладається на накопичення; другий варіант – інвестування в купівлю нерухомості іпотеки, шляхом отримання кредиту на умовах якій діють станом на 01.01.12. Однак, такий аналіз має виключно «математичний» сенс, тобто не враховує коливання економіки, індекс росту цін на оренду житла, зміни процентних ставок впродовж терміну кредитування, менталітет. В Україні відсутній ринок оренди житла, що не дає змогу орендувати помешкання на тривалий термін (10-15 років). Також, значний вплив на розвиток ринку оренди має менталітет українців – «краще платити більше але за своє, ніж менше але за чуже».

Таким чином, іпотека поки що розглядається як основне джерело придбання житла. Тому, нагальною необхідністю є побудова оптимальних умов надання іпотечних кредитів, які б одночасно враховували інтереси банків та позичальників, давали б змогу розвивати особистий потенціал позичальника. Здешевлення вартості іпотечних кредитів, скорочення термінів кредитування, розвиток альтернативних можливостей набуття житла (наприклад ринок оренди) – це ті основні складові щодо вирішення такої соціальної проблеми як забезпечення населення житлом.

Література

1. Данько М. С. Стратегічні інноваційні пріоритети розвитку житлово-комунального господарства /М. С. Данько/ Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки України; за ред. Л. І. Федулової. – К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2007. – С.260–295.
2. Ковалишин І. Стан і тенденції розвитку національного ринку іпотечного кредитування /І. Ковалишин // Вісник НБУ. – 2009. – Квітень. – С. 62–66.
3. Левін П. Б. Економічний механізм соціальної інфраструктури: стан і перспективи розвитку / П. Б. Левін ; відп. ред. В. М. Новіков. – К. : І-т демографії та соціальних досліджень, 2008. – С. 313.

Зоряна ЛОБОДІНА

Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Соціальна сфера відіграє важливу роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку будь-якої країни, а тому розв'язання проблем її фінансування, як необхідної умови функціонування, є важливим завданням сьогодення.

Основним джерелом фінансування соціальної сфери в Україні є бюджетні кошти. Бюджетним кодексом України, зокрема статтями 87–91, регламентовано розподіл та склад видатків на фінансування соціальної сфери між бюджетами різних рівнів. Так, з Державного та місцевих бюджетів України на фінансування соціальної сфери у 2011 р. було спрямовано 11,1% від ВВП та 35% від видатків Державного та місцевих бюджетів України, що на 1,13% та 1,3% менше, ніж у 2009 р. (табл. 1). Хоча упродовж 2009–2011 рр. спостерігалася позитивна тенденція до зростання абсолютного обсягу видатків бюджетів усіх рівнів на соціальну сферу на 34,4 млрд. грн. або 30,8%. Зокрема, у 2011 р. видатки Державного бюджету України зросли на 6,6 млрд. грн. або 19,06%, видатки місцевих бюджетів – на 27,8 млрд. грн. або 35,97% порівняно із 2009 р.

Таблиця 1

Динаміка, склад видатків Державного та місцевих бюджетів України на соціальну сферу та їх частка у ВВП у 2009–2011 рр.⁵

Показники	Роки			Абсолютний приріст, млрд. грн.	Темп приросту, %
	2009	2010	2011		
ВВП, млрд.грн.	913,3	1082,6	1316,6	403,3	44,16
Видатки Державного та місцевих бюджетів України на соціальну сферу, млрд.грн.	111,7	136	146,1	34,4	30,80
Частка у ВВП, %	12,23	12,56	11,10	-1,13	–
Частка у видатках Зведеного бюджету України, %	36,3	36	35	-1,3	–
у т.ч.					
– видатки на освіту	66,8	79,8	86,3	19,5	29,19
– видатки на охорону здоров'я	36,6	44,7	49	12,4	33,88
– видатки на галузі, які забезпечують духовний і фізичний розвиток населення	8,3	11,5	10,8	2,5	30,12

⁵ Побудовано автором на основі даних Державної казначейської служби України [1].

Зростання обсягу фінансування галузей соціальної сфери відбулось в основному за рахунок підвищення обсягу видатків на заробітну плату працівників бюджетних установ внаслідок інфляційних процесів, на оплату комунальних послуг та енергоносіїв, ціни на які зростали. Тобто підвищення обсягу фінансування не сприяло покращенню якості освітніх, медичних, культурних послуг, які надаються населенню.

У складі видатків Державного та місцевих бюджетів України на соціальну сферу найбільшу частку займали видатки на освіту – 58,68–59,8%, дещо меншу на охорону здоров'я – 32,77–33,54%, найменшу – на галузі, які забезпечують духовний і фізичний розвиток людей (фізична культура і спорт, культура і мистецтво, засоби масової інформації) – 7,39–8,46%.

Незважаючи на соціально-економічні трансформації, що відбуваються в Україні, метою яких є забезпечення гідних умов життя та добробуту громадян, на фоні позитивної тенденції зростання обсягів бюджетного фінансування соціальної сфери спостерігається невідповідність між обсягами бюджетних видатків і:

- потребою у коштах галузей соціальної сфери;
- задекларованим у Законах України «Про освіту», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» обсягом фінансування освіти, охорони здоров'я на рівні, не меншому, ніж 10% від ВВП.

Зазначену тезу підтверджують результати порівняння частки видатків бюджетів усіх рівнів в Україні на окремі галузі соціальної сфери у ВВП та ВВП: у 2011 р. на освіту було спрямовано 6,55% ВВП та 6,65% ВВП, охорону здоров'я – 3,72% та 3,77%, фізичну культуру і спорт, культуру і мистецтво, засоби масової інформації – 0,82% та 0,83% відповідно. Дані показники залишаються в Україні нижчими порівняно з країнами-членами Європейського Союзу. Крім цього, зменшується доступність суспільних послуг для малозабезпечених верств населення.

Зважаючи на вищевикладене, необхідність реформування управлінських та економічних засад галузей соціальної сфери не викликає сумнівів. Пріоритетне значення при цьому набуває пошук додаткових до коштів державного та місцевих бюджетів джерел фінансових ресурсів та формування багатоканальної системи фінансування охорони здоров'я, освіти та інших галузей соціальної сфери; підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, які спрямовуються на потреби соціальної сфери (наприклад, у галузі охорони здоров'я доцільно відмовитись від фінансування галузі залежно від чисельності ліжок у лікарняних закладах на користь врахування фактичного обсягу медичних послуг, які надаються пацієнтам).

Література

1. Річні звіти про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2009–2011 рр. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://www.treasury.gov.ua>

Андрій ЛУЧКА

Тернопільський національний економічний університет

У ПОШУКАХ АЛЬТЕРНАТИВИ СУЦІЛЬНОМУ БЮДЖЕТНОМУ КОНТРОЛЮ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ

Ухвалення у Франції в 2001 р. нового Органічного закону про фінанси дало поштовх до реформування бюджетного контролю. Воно відбувалося згідно з гаслом: «Краще ефективніше контролювати частину видатків, ніж неефективно всі видатки!» [1, с. 16]. Відтак у процесі обслуговування бюджетних установ органи Казначейства Франції почали застосовувати заснований на принципі довір'я партнерський контроль. Він вдало доповнює систему ієрархічного контролю видатків, яка передбачає моделювання повноти й інтенсивності контролю залежно від гостроти ризиків, призначення і складності здійснення видатків, законослухняності та відповідальності окремих розпорядників бюджетних коштів. Урахування зазначених чинників дає змогу вибрати найбільш адекватні форми ієрархічного контролю окремих його об'єктів: за

повнотою охоплення – суцільний або вибірковий контроль; за часом проведення – попередній або поточний контроль; за інтенсивністю – посилений або спрощений контроль. Ієрархічний контроль вирізняється низкою ознак:

1. *Вищою ефективністю*, порівняно з суцільним контролем. Вона досягається завдяки повнішому врахуванню при організації контролю проблем, які потребують посиленої уваги. Крім того, одночасно зі зменшенням інтенсивності контролю типових видатків, які здійснюються без значних порушень, виникає можливість більш деталізованої та скрупульозної перевірки складних і ризикованих операцій.

2. *Індивідуальним підходом* до перевірки операцій розпорядників коштів, залежно від рівня їхньої відповідальності. Застосування такого підходу спонукає бюджетні установи до здійснення видатків без порушень бюджетного законодавства, даючи змогу уникнути «надлишкового контролю».

3. *Оперативністю*, якій сприяють спрощення контролю типових видатків і вибіркова перевірка операцій бюджетних установ. Це полегшує забезпечення своєчасності контролю бюджетних платежів і сприяє скороченню строків оплати платіжних документів.

Методика ієрархічного контролю заснована на аналізі ризиків і пріоритетів. Найбільш складні, ризиковані і відповідальні операції зі здійснення бюджетних видатків підлягають суцільній перевірці. Це, наприклад, стосується трансакцій з виконання державних замовлень. Перелік видатків, які підлягають обов'язковому попередньому контролю суцільним методом, схвалюється на національному рівні і доводиться до кожного державного казначейства. На цьому ж рівні визначається перелік видатків, рекомендованих до спрощеного контролю. Керуючись зазначеними переліками, місцеві казначейства формують річні плани контролю видатків бюджетних установ. Інформація, що міститься у цих планах, зокрема щодо кількості, строків, періодичності перевірок і частки операцій, які заплановано охопити вибірковою перевіркою, не розголошується [1, с. 16; 2].

Важливою особливістю ієрархічного контролю є те, що він запобігає знеціненню роботи, виконаної в минулому. Накопичена інформація про результати контролю видатків розпорядника використовується для вибору оптимального режиму перевірки його операцій у поточному періоді, є підставою для ухвалення рішення про послаблення чи посилення контролю [3, с. 58-59].

Органи казначейства для з'ясування потенційних ризиків за операціями, які мають бути проконтрольовані, аналізують результати контролю за попередній рік, оцінюють вартісну величину шкоди, яка могла бути заподіяна внаслідок виявлених і попереджених порушень. Такий аналіз передуює складанню планів проведення контролю, в яких визначаються особливості перевірки операцій кожного розпорядника бюджетних коштів (форма та періодичність контролю; частка видаткових операцій, які перевірятимуться, тощо).

Повнота контролю видатків кожної окремої бюджетної установи адекватна її фінансовій «поведінці» та залежить від успішності докладених цією установою зусиль щодо дотримання бюджетного законодавства. Ступінь відповідальності фінансової «поведінки» розпорядників вимірюють спеціальним показником TEPS (*Taux d'Erreurs Patrimoniales Significatives*), який визначається відношенням загальнорічної кількості платежів, при перевірці яких було виявлено порушення, до сукупної кількості перевірених упродовж року платежів. У розрахунку зазначеного показника порушення на суму до 15 євро не враховуються.

Мінімально допустима інтенсивність контролю видатків розпорядника коштів планується, якщо значення показника TEPS у минулому році не перевищило 0,5%. У цьому разі перевірятимуть лише 2% документів бюджетної установи. Якщо значення показника TEPS становило 0,5-1% – перевірятимуть 5% документів; 1-1,5% – 7% документів; 1,5-2% – 10% документів. Якщо ж воно перевищувало 2%, то всі видатки розпорядника підлягатимуть суцільному контролю [4, с. 24]. У разі послаблення дисциплінованості розпорядника коштів у поточному бюджетному періоді частка його видатків, які перевіряються органом казначейства, може бути збільшена. Наслідком допущення порушень у більше ніж 5% перевірених операцій за поточними видатками або у більше ніж 25% операцій за капітальними видатками є перехід до суцільного контролю платежів [5].

За наявності підстав до застосування вибіркового перевірок органи казначейства можуть укладати з розпорядниками бюджетних коштів угоди про здійснення партнерського контролю. У цьому разі вони спільно аналізують ризики й узгоджують питання організації розпорядником внутрішнього контролю. Впродовж року здійснюється аудит виконання зазначених угод, за підсумками якого складається спільний звіт. Державний бухгалтер або контролер, будучи задоволеним рівнем організованого розпорядником внутрішнього контролю, може повністю відмовитися від попереднього контролю витрат бюджетної установи. Водночас, він залишає за собою право проводити наступні перевірки, щоб не допустити зниження якості здійснюваних розпорядником превентивних заходів [6, с. 62].

Важливим засобом забезпечення ефективності казначейського контролю у Франції є автоматизація його процедур. Завдяки застосуванню спеціально розробленого програмного продукту здійснюється поетапна перевірка всієї послідовності витраткових операцій. Крім того, як відзначають дослідники французького досвіду, ефективність ієрархічного контролю обумовлена комплексним застосуванням ретельно розробленої методики і програмно-технічних засобів, раціональним розподілом обов'язків між співробітниками та добре організованим внутрішнім контролем [3, с. 59; 5].

Отже, у Франції запроваджено механізм, який дає змогу підвищити ефективність бюджетного контролю, але не потребує додаткових витрат праці та коштів. Він сприяє зростанню як відповідальності розпорядників коштів, так і їх зацікавленості в недопущенні фінансових порушень. Безумовно, такий механізм доцільно застосовувати і у вітчизняній практиці, яка вирізняється посиленням інтенсивності бюджетного контролю без помітного зменшення кількості виявлених порушень.

Утім, не виключено, що недостатньо підготовлений перехід до застосування процедур несущільного бюджетного контролю може мати й негативні наслідки: спричинить виникнення суб'єктивних підходів щодо перевірки окремих бюджетних установ, зговір контролерів і розпорядників коштів з метою приховування об'єктивних результатів контролю, перетворить контроль в інструмент реалізації особистих інтересів суб'єктів контролю та представників влади тощо. Адже, як вірно зазначають французькі фахівці, запровадження у Франції партнерського контролю стало можливим лише після довготривалого періоду жорсткої перевірки державою бюджетних витратів, упродовж якого в розпорядників коштів виробилися традиції щодо дотримання вимог бюджетного законодавства [1, с. 14]. Тому використання позитивних елементів французького досвіду має відбуватися поступово, одночасно з виробленням відповідних методик і вдосконаленням інституційних основ бюджетного контролю в Україні.

Література

1. *Звіт про візит-відрядження фахівців Державного казначейства України до Міністерства економіки, фінансів і промисловості Франції в період з 29 травня по 5 червня 2005 р.* – К.: Державне казначейство України, 2005. – 46 с.
2. *Павлюкова О. В. Отчет о служебной командировке в г. Нуазель, Франция с 29 августа 2011 г. по 01 августа 2012 г.* [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.roskazna.ru/store//11092012OTCH.pdf>.
3. *Олифиренко Ю. Иерархический контроль расходов в Казначействе Франции / Юлия Олифиренко // Бюджет. – 2008. – Июль. – С. 58-59.*
4. *Guide methodologique du controle hierarchise des depenses publiques dans les etablissements publics nationaux.* – Paris: Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie, 2004. – 93 p.
5. *Дюков С. П. Отчет о проведении встречи специалистов Федерального казначейства России и Министерства экономики, финансов и промышленности Франции на тему: «Государственные закупки. Опыт работы территориальных органов казначейства» (13-17 ноября 2006 г.)* [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.roskazna.ru/fk/sotrydnichestvo2006.html>.
6. *Бариніна М. Органічний закон: інновації у внутрішньому контролі Франції / Марина Бариніна // Фінансовий контроль. – 2007. – № 5. – С. 59-63.*

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК СВІТОВОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ

Інтенсивна лібералізація та дерегуляція фінансової сфери, широке та швидке розповсюдження інформаційних технологій і революційний за своїм змістом стрибок у галузі міжнародних комунікацій забезпечили протягом останніх кількох десятиліть значне зростання інноваційної активності у фінансовій сфері, що обумовило такі основні зміни у структурі інституціональних і світового фінансових ринків, як: поява нових та зміцнення позицій існуючих небанківських фінансових установ, перерозподіл на їх користь сфер впливу; зростання взаємозалежності різних сегментів фінансових ринків; модифікація фінансових відносин, характерною рисою якої стало зростання масштабності, мобільності, диверсифікації та інтеграції фінансових ресурсів і потоків; поява великої кількості нових фінансових інструментів, спрямованих на отримання швидких прибутків; збільшення частки міжнародних спекулятивних операцій у потоках фінансового капіталу.

Випереджальний розвиток інновацій на фінансових ринках відносно національних систем забезпечення фінансової стабільності став однією з фундаментальних причин, яка сприяла розвитку фінансової кризи, перебіг подій якої свідчить про надзвичайну небезпечність неконтрольованої спекулятивізації фінансової сфери в умовах прогресуючої глобалізації. Це зумовлює потребу в переосмисленні багатьох фундаментальних положень, покладених в основу функціонування інституціональних та світової фінансової системи.

Проведене дослідження світового валютного ринку дозволяє констатувати наступне:

1. Нинішня глобальна фінансово-економічна криза засвідчила разючу невідповідність діяльності структурних механізмів світової валютної системи потребам сучасного мультиполярного світу. Унікальність і глибина сучасної фінансово-економічної кризи полягають також у тому, що відбулося поєднання циклічної, структурної, кредитної, фондової і банківської криз, що вимагає серйозних змін у відповідних сегментах фінансового ринку.

2. У цілому в контексті даної роботи слід наголосити на існуванні двох діаметрально протилежних підходів, відмінність яких полягає в різному баченні глибини майбутніх реформ. Виступаючи за часткову модернізацію світової валютної системи, прибічники США прагнуть зберегти домінуючий вплив вже ослабленого долара як основної розрахункової валюти. Їх опоненти вбачають необхідність у проведенні кардинальних змін, які б торкнулися усіх сегментів фінансового ринку, покладали край домінуванню долара США у світовій економіці та сприяли демонтажу основних міжнародних фінансових інститутів проамериканського спрямування, а саме – МВФ та СБ.

3. Принципово важливим кроком на шляху до виходу із кризи є необхідність негайного розроблення основних пріоритетних напрямів реформування світової валютної системи, які б враховували поступову втрату США ролі світового економічного локомотива та формували реальний механізм міжнародної координації й контролю щодо глобальних економічних процесів.

4. Антикризова політика керівництва нашої держави має бути спрямована як на послаблення негативного впливу кризи, збереження макроекономічної стабільності, так і на якнайшвидше відновлення ділової й інвестиційної активності на підґрунті якісних структурних зрушень в економіці. Першочергові заходи антикризової політики мають передбачати, зокрема, стабілізацію фінансової системи, валютно-курсону стабілізацію, стримування спаду економічної активності, відновлення керуваності національною економікою. Зазначені кроки повинні здійснюватися з урахуванням потреб їхньої спрямованості на компенсацію чи обмеження негативних соціальних наслідків кризових явищ.

ОЦІНКА СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Останнім часом стає дедалі популярнішим робити висновки про стан економіки окремої держави, зміни в ній на основі розрахунку різноманітних міжнародних рейтингів та індексів. Сьогодні міжнародними інституціями розраховується близько тридцяти узагальнюючих показників, які використовуються урядами держав і лідерами бізнесу для формування досконалішої економічної політики та інституційних реформ. Найпопулярнішими серед цих показників є рейтинг конкурентоспроможності (Міжнародний інститут розвитку управління), індекс економічної свободи (The Heritage Foundation & The Wall Street Journal), проект «Doing Business» (група Світового банку), індекс глобалізації (A. T. Kearney & Foreign Policy), індекс глобалізації – KOF (Швейцарський інститут дослідження бізнес-циклів), індекс залучення прямих іноземних інвестицій та індекс потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій (Конференція ООН із торгівлі та розвитку – UNCTAD) та інші.

Така тенденція має певні недоліки: ставлення до держави з боку світової спільноти, іноземних інвесторів та окремих громадян залежить від об'єктивності й достовірності проведених розрахунків, що може надати цьому процесу суб'єктивізму. Тому дуже важливим є наукове обґрунтування та застосування на практиці інтегрального показника економічної безпеки (ЕКБ) держави, який комплексно відображатиме стан вітчизняної економіки, і допоможе оперативно відслідковувати тенденції його та міг би з успіхом використовуватися замість існуючих міжнародних рейтингів та індексів. Використання системи національних рахунків не забезпечує бажаного результату, оскільки основна мета їх запровадження ООН у 1952 році – упорядкування макроекономічної інформації, що передбачає розрахунок надто узагальнених показників.

Із цією метою треба організувати й налагодити функціонування ефективної системи оцінки стану економіки країни та її територій, своєчасного виявлення чинників, що виводять ситуацію в різних сферах життєдіяльності за безпечні межі та розробити на цій основі програмно-цільові пріоритети нейтралізації загроз. Розв'язанню цих завдань сприятиме адекватна за критеріями й показниками система моніторингу ЕКБ на основі розрахунку інтегрального показника ЕКБ.

Під інтегральним показником ЕКБ держави (віл лат. integer – цілий) слід розуміти узагальнюючий макроекономічний показник, який комплексно характеризує сучасний стан економіки держави.

Розрахунок багатокомпонентного показника ЕКБ, в основі якого покладено припущення про рівнозначність всіх складових ЕКБ показав, що такий підхід значно спрощує методологію оцінки рівня ЕКБ держави, дозволяє уникнути суб'єктивізму при встановленні вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ, а також отримати адекватні реальним економічним процесам результати оцінки рівня ЕКБ держави (рис. 1). Отримані даним методом результати виступають хорошою базою для перевірки результатів, отриманих іншими методами.

При встановленні вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ держави запропоновано використовувати метод, який базується на припущенні, що обсяг фінансових ресурсів, який держава спрямовує в окрему галузь, відображає значення цієї сфери для країни на даному етапі розвитку (за структурою видатків бюджету), а також метод, який передбачає використання в ролі вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ показника структури валової доданої вартості (ВДВ) за відповідний рік. Також, при обґрунтуванні вагових коефіцієнтів було використано факторний аналіз методом головних компонент (ГК) та структуру видатків бюджету Російської Федерації (метод використання міжнародних еталонів і значень) (див. рис. 1).

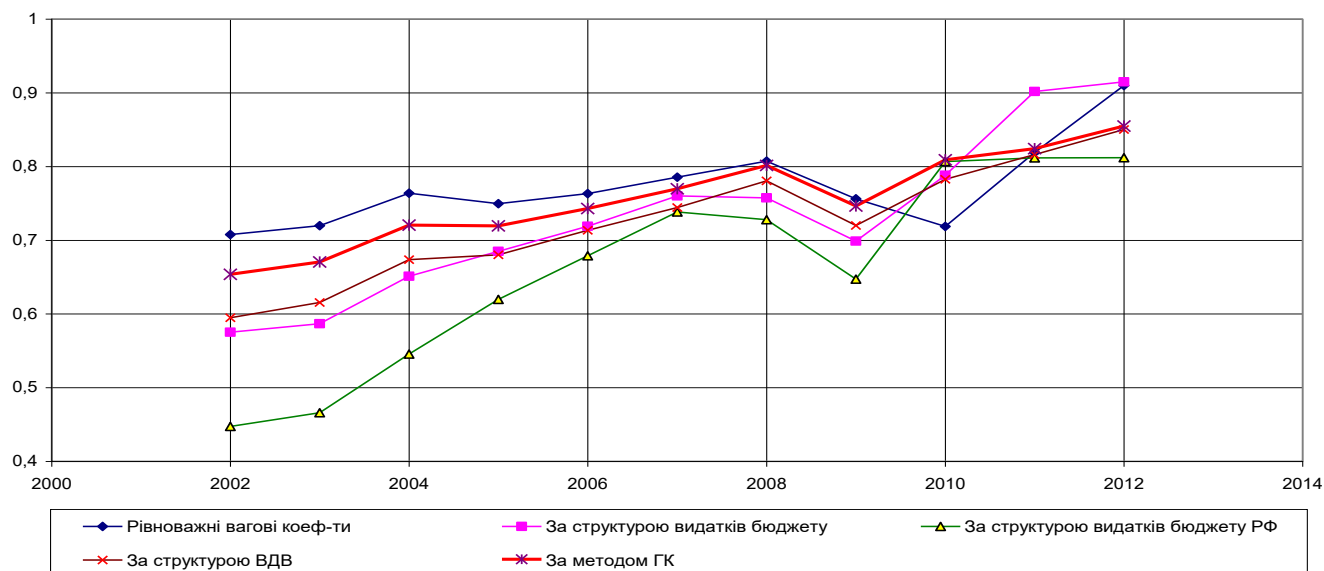

Рис. 1. Оцінка і прогноз динаміки інтегрального показника ЕКБ України, розрахованого різними методами

Як показали результати розрахунків рівня ЕКБ України, всі запропоновані підходи до встановлення вагових коефіцієнтів для інтегрального показника ЕКБ показали схожу тенденцію зміни рівня безпеки національної економіки. Зокрема, найвищий рівень ЕКБ України було зафіксовано у 2008 і 2010 роках. Крім того, найближчими роками слід очікувати поступового підвищення стану ЕКБ України (див. рис. 1). Серед методів, що використовувалися для встановлення вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ, слід виділити метод аналізу структури ВДВ та метод головних компонент. Результати, отримані за їх допомогою, найбільш точно відповідають реальним тенденціям розвитку національної економіки. Втім, не слід повністю відкидати інші методи встановлення вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ держави. Оскільки, в основі одного з запропонованих методів лежить аналіз структури видаткової частини Державного бюджету України, то після вдосконалення бюджетного процесу в нашій країні (в першу чергу зменшення політичного впливу на даний процес), використання даного методу для встановлення вагових коефіцієнтів при розрахунку інтегрального показника ЕКБ держави, може давати достатньо об'єктивні результати.

Запропонований автором підхід дає змогу проводити чіткий аналіз чинників (загроз), що сприяли зміні інтегрального показника ЕКБ, а також ефективно відслідковувати зміни та робити об'єктивні висновки щодо стану окремих складових ЕКБ.

Віталій МАРТИНЮК

Тернопільський національний економічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

На тлі останніх кількох років, які характеризувалися значним падінням темпів розвитку усіх галузей народного господарства, девальвації національної валюти, збільшенням фактичних значень індикаторів боргової безпеки, погіршенням ситуації у банківській сфері та на ринку фінансових послуг, зменшенням реальних доходів окремих категорій громадян тощо, проблеми формування дохідної та видаткової частини бюджету є досить актуальними. Економіка України потребує вдосконалення практики формування і виконання державного бюджету, адже реальне зростання рівня життя населення неможливе без впровадження новітніх розробок в бюджетній сфері діяльності суспільства.

Метою дослідження є аналіз теоретико-методологічних засад та сучасної практики і розробка напрямів вдосконалення формування Державного бюджету України.

Однією із ключових стадій бюджетного процесу є складання проекту бюджету, що вимагає використання сучасних підходів та методів для забезпечення покращення його якісних та кількісних характеристик. Від того, як складається проект бюджету, залежать подальші дії щодо його розгляду, затвердження та виконання.

У науковій літературі існує значна кількість методів формування бюджету, які можуть бути використані, проте особливу увагу приділяють таким як: програмно-цільовий, прямого рахунку, нормативний, аналітичний, екстраполяції, економіко-математичні, балансовий.

Узагальненим при цьому є балансовий метод, суть якого полягає в обов'язковому збалансуванні доходів і витрат. За допомогою нього встановлюються правильні пропорції в розподілі бюджетних коштів між центральними та місцевими органами державної влади й управління з метою забезпечення їхніх потреб у фінансових ресурсах.

Найбільш перспективним та сучасним є програмно-цільовий метод складання бюджету, що передбачає дещо інший підхід до формування бюджетних показників. Цей процес починається із зосередження уваги спершу на результатах, яких необхідно досягти в державному секторі, а вже потім ставиться питання про те, які ресурси потрібно найефективніше використати для досягнення намічених результатів і в якій спосіб.

При формуванні бюджету слід комплексно використовувати існуючі методи, що дасть змогу точніше визначати суми надходжень та видатків, зосередити кошти та тих галузях, які цього найбільше потребують, збалансувати державний бюджет.

Необхідним також є створення єдиної стратегії соціально-економічного розвитку країни на довгострокову перспективу, яка б дозволила визначити конкретний вектор для розбудови всієї держави, також це дало б змогу привести у відповідність нормативно-правову базу всіх сфер діяльності.

Забезпечення єдності всіх планів і прогнозів держави дасть змогу підвищити рівень ефективності планування та забезпечення досягнення стратегічних цілей. Загалом і тактичні, і стратегічні цілі необхідно виконувати одночасно та систематично.

Наступним важливим кроком удосконалення методів формування державного бюджету є застосування середньострокового планування, яке було впроваджене із прийняттям Бюджетного кодексу в 2010 році.

Запровадження середньострокового планування дасть змогу підвищити дисципліну державних видатків, також покращить процес аналізу використання коштів та підвищить ефективність управлінських рішень щодо використання бюджетних коштів головними розпорядниками на всіх рівнях.

Під час проведення середньострокового планування обов'язковим є дотримання основних положень довгострокової стратегії розвитку, так само як і дотримання середньострокових цілей під час оперативного та поточного планування. Взаємозв'язок цих складових дозволить структурувати та організувати процес соціально-економічного розвитку держави в цілому.

Застосування середньострокового бюджетного планування в Україні пов'язане з тривалим періодом виконання більшості проектів, а особливо інвестиційних. А це у свою чергу вимагає прив'язки їх до показників бюджетів кількох років та обсягів фінансових ресурсів держави на перспективу, адже її відсутність негативно впливає на виконання проектів та використання бюджетних коштів.

Основою середньострокового планування вважається програмно-цільовий метод складання бюджету, який базується на вченні про бюджет держави та про програмно-цільове управління як інструменту регулювання економіки.

Найважливішою відмінністю програмно-цільового методу та постатейного методу є формування бюджету не за функціями, а за програмами, що дає змогу контролювати результати, які досягаються у процесі виконання програми. Крім того, програмно-цільовий метод дозволяє забезпечити єдність стратегічного і поточного бюджетування, пріоритетність спрямування бюджетних коштів.

Більшість вітчизняних економістів виділяють наступні характерні ознаки для програмно-цільового методу:

- зосередженість на результатах, які необхідно отримати внаслідок виконання програми;
- можливість оцінки наслідків бюджетних рішень на стадії їхньої розробки та прийняття;
- посилення відповідальності конкретних учасників бюджетного процесу за витрачання бюджетних коштів;
- можливість проведення ґрунтовного аналізу витрат бюджетних коштів на основі показників результативності;
- забезпечення прозорості бюджетного процесу.

Як наслідок, програмно-цільовий метод має відчутні переваги над традиційними підходами, що дозволяє значно підвищити ефективність використання бюджетних коштів.

Взаємозв'язок оперативного, середньострокового і стратегічного планування повинен забезпечуватися послідовністю та підпорядкованістю у процесі формування державного бюджету. Відповідність планів різних рангів дозволить не виходити за межі визначеної державної політики та сприятиме досягненню цілей, які стоять перед державою.

Під час складання проекту бюджету фінансова наука передбачає використання різних методів, одним із найперспективніших серед яких є програмно-цільовий. Комплексне застосування різних методів дасть можливість скласти збалансований та якісний бюджет, за результатами якого можна буде досягти реального економічного зростання. Також необхідним є створення довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку держави та приведення у відповідність до неї усіх нормативних, законодавчих і правових актів. Застосування середньострокового планування повинно відповідати основним положенням довгострокового, забезпечувати їх єдність та співвідноситись одне до одного як підсистема до системи.

Тарас МАРШАЛОК

Тернопільський національний економічний університет

ТЕОРЕТИКО-ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

За період трансформації податкової системи в Україні, яка триває з часу отримання суверенітету, відносини в сфері оподаткування зазнали значних змін. Зокрема податкові відносини в Україні змінювались від застосування недосконалих, економічно необґрунтованих податкових інструментів, до податків із раціональними механізмами оподаткування, помірними ставками податків, об'єктивними податковими пільгами.

Однак, у вітчизняній податковій системі є значна кількість комплексних проблем, що потребують вирішення. Після прийняття Податкового кодексу, в Україні було вирішено багато проблем що стосувалися узгодженості між значною кількістю нормативних документів, які часто суперечили один одному, відбулася уніфікація нормативних документів в одному Податковому кодексі. Однак не вирішено проблеми узгодженості дій між Державною податковою службою України та Пенсійним фондом України щодо оподаткування доходів громадян. Зокрема після прийняття Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та внесенням змін до Податкового кодексу України (введення в дію з 1.01.2012 р. XIV розділу), залишилися невирішеною проблема значного податкового навантаження на суб'єкта підприємницької діяльності фізичної особи платника єдиного податку.

Також непотрібно залишати осторонь проблему оподаткування фізичної особи підприємця, який здійснює свою діяльність на загальній системі оподаткування. Згідно чинного законодавства, зазначена категорія платників податків повинна сплачувати Єдиний соціальний внесок в розмірі не менше ніж 34,7 % від оподаткованого доходу, а також податок на доходи фізичних осіб за

ставкою 15% чи 17% залежно від отриманого доходу. Зазначимо, Єдиний соціальний внесок сплачується з доходу, що не перевищує 17 прожиткових мінімумів доходів громадян, у грудні 2012 року ця сума становить здійснюючи свою діяльність та формує об'єкт ця сума становить 19278 грн. в місяць. Отже платник, дохід якого не перевищує зазначеної вище суми зазнає податкового навантаження в розмірі близько 50%, що на наш погляд неприпустимо в сучасних умовах господарювання.

Відмітимо надзвичайно високу частку Єдиного соціального внеску в загальній сумі обов'язкових платежів, що сплачуються фізичними особами суб'єктами підприємницької діяльності, така система оподаткування свідчить про наявність проблеми надмірного соціального навантаження на платника.

Саме тому, найбільшою проблемою фізичних осіб підприємців є надмірне соціальне навантаження, яке породжує проблему виплати заробітної плати в конвертах, виникнення тіньової економіки, недобросовісні трудові відносини між роботодавцем (фізичною особою підприємцем) та найманим працівником, приховування доходу який платник отримує у вигляді готівкових розрахунків.

На наш погляд вирішенням зазначених проблем може стати зниження рівня соціального навантаження на платника Єдиного податку, що дозволить за рахунок зниження відрахувань збільшити розмір заробітної плати, зробити прозорими відносини роботодавця і найманого працівника, збільшити розмір доходу який офіційно декларується.

Також варто зазначити, що ефективним вирішенням вищезазначених проблем може стати реформування пенсійного забезпечення в Україні, яке потребує сьогодні кардинальних змін. Пенсійна реформа, що повинна забезпечити перехід від солідарної системи до змішаної із використання накопичувальної системи та недержавного пенсійного страхування, дозволить реально знизити фіскальне навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності.

Література

1. *Податковий кодекс України (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.sta.gov.ua*
2. *Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua*
3. *Маршалок Т. Я. Прагматика і проблематика фіскального навантаження на суб'єктів господарювання фізичних осіб платників єдиного податку / Т. Я. Маршалок // Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, сталі економічне зростання : зб. тез доп. тринадцятої міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених. Ч. 1. – Донецьк : ТОВ «Цифрова поліграфія», 2012. – С. 47 – 48.*

Лілія МАТЛАГА

Тернопільський національний економічний університет

ДОСТАТНІСТЬ КАПІТАЛУ ЯК ОСНОВНИЙ ПОКАЗНИК ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Показник достатності капіталу є ключовим індикатором фінансово стану комерційного банку. Достатній обсяг капіталу визначає ступінь фінансової стійкості банку, саме тому він є тим елементом ресурсної політики банку, яка покликана покрити ризики, які виникають у процесі діяльності кредитної організації. Для вітчизняної банківської системи, яка в період загострення кризових явищ відчула суттєву нестачу капіталу і в сучасних умовах рівень якого не є достатнім, дана проблема має надзвичайно важливе значення. Світові процеси, які відбуваються в банківському бізнесі в сучасних умовах, а також суттєві зміни умов функціонування банківських установ призвели до необхідності нарощування банками власного капіталу, що забезпечить їх стійкість, платоспроможність та надійність в сучасних умовах розвитку економіки. Капітал банку – це головний показник його здатності до подальшого розвитку, оскільки саме капітал є

надзвичайно важливим та необхідним елементом забезпечення економічної самостійності, прибуткової діяльності та в підсумку – підвищення фінансової стійкості банку [1, с. 278].

Аналіз основних показників роботи банківської системи свідчить про випереджальні темпи зростання капіталу порівняно із зростанням ВВП, що є позитивним чинником, однак темпи зростання капіталу значно менші від темпів зростання активів банківської системи, що свідчить про загострення проблеми капіталізації (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України за період із 2007 по 2012 роки [2, с. 67]

Показники	Роки					
	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.09.2012
Кількість зареєстрованих банків	198	198	197	194	198	176
Чисті активи	59939 6	926086	88030 2	94208 8	10542 80	11025 82
Темп зростання, %	176	154	95	107	111	104
Власний капітал банків	69578	119263	11517 5	13772 5	15548 7	16330 1
Темп зростання, %	163	171	96	119	112	105
Зобов'язання банків	52981 8	806823	76512 7	80436 3	89879 3	93928 1
Темп зростання, %	178	152	94	105	111	104

З проведеного дослідження можемо зауважити, що темпи зростання власного капіталу банків з початку року повільно скорочуються і станом на 1 вересня 2012 року вони сягнули 163301 млн. грн. Чисті активи банку також зменшились, темп їх зростання на 01.09.2012 р. становив 104% у порівнянні на початку року цей показник був на рівні 111%. Якщо проаналізувати динаміку зростання, то простежується зменшення таких основних показників як чисті активи банку, власний капітал, зобов'язання банків, що свідчить про негативні тенденції у розвитку економіки країни.

Можемо зауважити, що темпи зростання власного капіталу банків з початку року повільно скорочуються і станом на 1 вересня 2012 року вони сягнули 163301 млн. грн. Чисті активи банку також зменшились, темп їх зростання на 01.09.2012 р. становив 104% у порівнянні на початку року цей показник був на рівні 111%. Якщо проаналізувати динаміку зростання, то простежується зменшення таких основних показників як чисті активи банку, власний капітал, зобов'язання банків, що свідчить про негативні тенденції у розвитку економіки країни.

Ситуація із забезпеченням достатнього обсягу капіталу для банків істотно ускладнюється за рахунок скорочення активів банківської системи (так, протягом 2012р. темпи зменшення активів банків перебували в діапазоні від 111% до 104%). Темпи скорочення активів для банківської системи на даному етапі її розвитку є екзогенним фактором, значення якого визначаються макроекономічними індикаторами [3, с. 60]. Банки, які нездатні динамічно нарощувати активи, через граничні значення достатності капіталу, неминуче будуть витіснені з ринку іншими банками конкурентами, що загрожують повним витісненням з ринку.

Для вирішення проблеми підвищення рівня достатності банківського капіталу та надійності установ банківської системи України, що нині є вкрай нагальною, банкам було б доцільно: здійснювати випуск привілейованих акцій, які дають право на стабільне отримання дивідендів і можуть вільно обертатися на ринку цінних паперів; покращити якість нагляду НБУ за комерційними банками, зокрема більш ретельному нагляду повинні підлягати операції з інсайдерами з метою недопущення фіктивної капіталізації банків; удосконалити механізми створення та функціонування банківських об'єднань, спрощення процедури злиття банків сприяло б подоланню проблеми недокапіталізованості банківського сектору.

Література

1. Коваленко В. Проблеми капіталізації та оцінювання достатності капіталу банку / В. Коваленко, О. Крухмаль, Ж. Торяник // *Актуальні проблеми економіки*. – 2011. – № 8(122). – С.276-285.
2. Основні показники діяльності банків України на 1 вересня 2012 року // *Вісник НБУ*. – 2012. – №10. – С. 67.
3. Савлук С. Власний капітал як запобіжник втрати ліквідності банку / С. Савлук // *Банківська справа*. – 2012. – №2. – С.55-62.

Яна МАХАНЬКОВА

Київський фінансово-економічний коледж (НУДПСУ)

ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ВІД ВВЕДЕННЯ ПОДАТКУ НА РОЗКІШ

Кабінет міністрів України 5 червня 2012 року зареєстрував у Верховній Раді проект закону «Про внесення змін до Податкового кодексу щодо оподаткування багатства та предметів розкоші». Метою законопроекту є досягнення соціальної справедливості та вирівнювання співвідношення доходів найбагатших та найбідніших верств населення шляхом впровадження прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних та юридичних осіб, прогресивної системи справляння податку на додану вартість, а також запровадження податку на предмети розкоші які перебувають у власності фізичних та юридичних осіб. Даним законопроектом передбачається зменшення податкового навантаження на громадян з низьким рівнем достатку і збільшення оподаткування громадян з високим рівнем доходів.

У разі ж, якщо доходи за місяць перевищують двократний розмір мінімальної заробітної плати, застосовується прогресивна шкала: для доходів від 2 до 10 мінімальних заробітних плат - 15%, від 10 до 15 мінімальних заробітних плат - 17%, від 15 до 30 мінімальних заробітних плат - 20% та понад 30 мінімальних заробітних плат - 30%.

Також проектом пропонується використовувати подвійний розмір ставки податку (10%) до доходів передбачених пунктом 162.2 статті 162 кодексу у випадку якщо їх рівень у двісті і більше разів перевищує розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року ставка податку.

Законопроектом пропонується доповнити Податковий кодекс України розділом XVIII яким запроваджується податок на предмети розкоші. Пропонується ввести податок на наступні предмети:

- об'єкти житлової нерухомості: квартира, загальна площа якої перевищує 250 кв. метрів, житловий, дачний або садовий будинок, котедж або житловий будинок садибного типу, загальна площа якого перевищує 450 кв. метрів;
- несільськогосподарські угіддя та земельні ділянки несільськогосподарського призначення, що перебувають у власності платника податку, загальна площа яких перевищує 0,4 гектара;
- легкові автомобілі з об'ємом циліндрів двигуна понад 3698 куб. сантиметрів;
- мотоцикли з об'ємом циліндрів двигуна понад 799 куб. сантиметрів;
- судна, зареєстровані у Державному судовому реєстрі України або у Судовій книзі України, оснащені стаціонарним або підвісним двигуном (двигунами) потужністю понад 70 кВт;
- зареєстровані у Державному реєстрі цивільних повітряних суден України або у Реєстрі державних повітряних суден України літальні апарати;

Розділ встановлює перелік суб'єктів, що будуть сплачувати такий податок, базу оподаткування, ставки податку, податковий період, порядок нарахування та сплати податку, а також порядок використання доходів отриманих від податку на предмети розкоші виключно на дотацію Пенсійному фонду України на виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами.

Позитивна сторона:

- реалізація положень законопроекту після його прийняття не потребуватиме додаткових коштів з державного або місцевих бюджетів. Очікується збільшення надходжень до державного бюджету України та поживлення інвестиційної активності.

- прийняття запропонованого закону про введення прогресивної системи оподаткування та податку на предмети розкоші сприятиме реалізації в Україні принципу соціальної справедливості та стане додатковим джерелом надходжень до державного бюджету.

- соціально незахищені верстви населення отримують додаткову матеріальну підтримку за рахунок заможних людей, що сприятиме розбудові України як соціальної держави відповідно до Конституції України.

Але проект має значні системні недоліки, містить вагомні соціальні та суспільні ризики:

- не включення до об'єктів оподаткування саме предметів розкоші - виробів з дорогоцінних металів та каміння, годинників, мобільних телефонів, зброї, виробів з хутра та шкіри та інших, що є спотворенням суті податку на розкіш.

- стягнення податку з квартир площею понад 120 м². та житлових будинків - понад 250 м². Під оподаткування підпадають квартири та будинки економ-класу, які не є предметами надспоживання та придбані або збудовані останнім часом представниками середнього класу із залученням кредитів.

- запровадження податку для авто з об'ємом двигуна понад 3000 куб. см.

Тому, проаналізувавши все вищесказане, можна зробити висновок, що введення податку на розкіш як такого є доцільним для України, але сам законопроект недосконалий, і не відповідає саме поняттю «податку на розкіш» і поняттю «прогресивної шкали оподаткування», через дещо не відповідну базу оподаткування.

Віктор МЕЛЬНИК

ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ

Наталія БИЧКОВА

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ВЛАСНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ УКРАЇНИ

Проблема оптимізації структури власності корпоративних підприємств України, більшість з яких була утворена в процесі корпоратизації та приватизації національної економіки, набула особливої актуальності в період розгортання світової фінансово-економічної кризи 2008 р. В умовах суттєвого зниження рівня капіталізації банківської системи та підвищення ризиків політичної і економічної нестабільності дієвим засобом збереження контролю над підприємством та його грошовими потоками стало підвищення рівня концентрації власності.

Загальновідомо, що концентрація власності виступає найбільш простим механізмом усунення неефективності діяльності підприємства, яка може бути спричинена опортуністичною поведінкою менеджерів та некомпетентністю більшості дрібних акціонерів у питаннях стратегічного управління розвитком компанії. Водночас, концентрація власності призводить до появи певних витрат, а саме: наявність приватних вигід контролю (можливості мажоритарних власників щодо прийняття рішень, спрямованих на максимізацію їх добробуту) та збільшення витрат щодо залучення додаткового капіталу в наслідок зниження ліквідності акцій або скорочення можливостей диверсифікації вкладень інвесторів.

На основі *cross-section* аналізу структури власності, що була оцінена параметром частки акцій у власності найбільшого акціонера, здійсненого на вибірці 75 найбільших підприємств України, організованих у формі публічних акціонерних товариств, за даними 2010 р. була виявлена обернена залежність між концентрацією власності та показниками ефективності фінансової діяльності підприємства (рентабельністю власного капіталу, рентабельністю акціонерного капіталу, рентабельністю продажів за Cash-flow) [1, с. 105]. Зазначене може свідчити